ДЕРРИГ ДУЬНЕН МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет — Арадувл 1923 шера дез

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 35 (2887). | КІИРАНДИ, 22 март, 1964 шу. | Мах 2 кап.

ШЕРАГІА ЙОАРЖАЕ ЦХЬОАЛАГІЧА МАЙНА ХЬАЛХАРА ЯХЬ!

ЮРТАРА КОММУНИСТАШ, ШУН СИЙЛЕН ДЕКХАР!

Семилетка ялхлагІча шера доккхий декхараш тІа а кйна, хьинаре къахьегаш ба республика юртбоахама къахьегамхой КПСС ЦК февральски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра. Деррига ниваш тІадерзадаьд цар хІанз бІаьстан балхашта лерттІа кийчо яра. Колхозхоша, совхозий болхлоша, юртбоахама специалисташа керда тороназ сукайоах, шоаш тІанйца бехктокхаме декхараш дизза кхоачешдара, юртбоахама интенсификаци яра шерра баьржача къовсаме хьалхарча мугІарашка латт юрташкара коммунисташ. Шоай къахьегамца, гІулакхашца цар хьокхам, тел массанена а, хІаьта парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара кхетамца оарцагІбоах беррига къахьегамхой.

ХІанз колхозашкара, совхозашкара юххьанцара партийни организацеш йоккхий я, хІаьта организационно дика чІоагІ а еннай. Цар тІехь-тІехьагІа дикагІа лелаю боахамий экономика, хІоаргагІа доаш балха хьоккамаш. Вахаро къаьгга хьатойт, юххьанцарча партийни организацешца болх дикагІа вІаштІехьбаккхара тІагІертта къовсам лоттабеча боахамашка къахьегама толамаш лакха долга.

Дика вІаштІехьбаьккхаб шоай болх Сунженски производственни управленерча «Победа» яхача колхозерча коммунисташа. Колхоз шерагара шерагІ доккхий къахьегама толамаш довх. Юртбоахама артела юххьанцарча партийни организаце, колхоза майхашца, специалисташца дага а яьнна, дукха пайдане гІулакхаш вІаштІехьдаьхад болх тоабара. ХалагІа, лоархІаметІа мел йолча моттигашка къахьегаш ба коммунисташ. Уж ба фермашка, бригадашка, дукха коммунисташ ба механизатораш болаш. ХІара коммунисто хьокхаме къахьегарал совгІа наха юкъе кхетама болх а бу. Колхозе дукхагІча балхашта комплексни механизаци яьй, кхетамца вІаштІехьдаьккхад дикагІйола опыт балха юкъеяхьара гІулакх а. Коммунистически къахьегама сийлен цІи яккхара къовсам лоттабеш я хІана «Победа» яха колхоз.

Дукха ба республике цІи хеза болча майкашта юкъе коммунисташ. Шоашта тІадилла гІулакх дизза кхоачашду цар. Хьаина ювзаш Социалистически Къахьегама Турпал, «Шелковский» совхозера жа Іу Эсмухамбетов Наурди? ДикагІйолча опыта школа хьайийлай из къахьегаш волча боахаме. Шерра дІайовзийт цо кхычерна ший балха говзал.

Кердача гІулакхаца белгалваьннав «Красноармейский» совхозерча коммунистически къахьегама цІи лелаеча тракторно-полеводчески бригада бригадир Кагерманов Оалхазар. Цун бригада механизатораша тІехьаюсаш хинна бригада шоаех хьатехай. ХІанз цар болам хьаллаьцаб республика дукхача механизатораша.

Паччахьалкхенна шура ялара план хІара шера тІеккхоачашъю коммунистически къахьегама цІи лелаеча коммунист Костоев Хаматхан керте латтача «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча ферма коллективо.

Цу тайппара болх кхетамца вІаштІехьбоаккхаш йола юххьанцара партийни организацеш а, хІаьта хьокхаме къахьегаш бола коммунисташ а дукха ба республика хІара производственни управленес БакъДа, Нохч-ГІалгІайчен цхьайолча колхозашка, совхозашка дукха кхоачамбоацараш да. Дукха боахамаш да рентабельни доацаш. Цу тайпара хьал хилара чтаря хьалха бехктокхаме ба цу боахамий коммунисташ. Цар бокъо яц кхоачамбоацараш ла. ХІана дус цхьадола боахамаш тІехьа, хІана кхаьхьац дикагІйола опыт производствана юкъе, хІана латт цхьайолча моттигашка производствана керте эсала кадраш — цу тайпарча хаттарашта жоп дала кийча хила еза юххьанцара партийни организацеш.

ХІара колхоза, совхоза шортта тороназ я КПСС ЦК февральски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдара. Царех бизза пайда эца совхоза дирекцеиа, колхоза правленена новкъостал дар, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара беррига къахьегамхой оарцагІбахар — партийни организацей сийлен декхар да.

Цхьайолча партийни организацешка нийсъу укх тайпара гІулакх: лоархІаме дешаш дувц собранешка, дика соцамаш тІаьи, бакъда тІагІертта къовсам лоаттабац уж балха юкъедахьара.

Партийни организацеш декхарийла я къахьегамхой хьашташ Іеладара цакхдаш йоакхо е а. Наьсарен районерча совхозашкарча юххьанцарча партийни организацешта ца хоаш дац пига механизаторий лерттІа йоакхо еш ца хилар. ХІаьта а из дош дийцадац цар.

Юртбоахама интенсификаци яра программа тІанйцай КПСС ЦК февральски Пленумо. ХІанз юрташкарча коммунистий сийлен декхар да из кхоачашдара беррига къахьегамхой оарцагІбахар. Юххьанцарча партийни организацеша тІахьожам лоаттабе беза бІаьстан балхашта йиаза кийчо елга сикагІа чакхдаккхара.

Юртбоахама химизаци яра дІадех колхозхой совхозий болхлой дукха хоаш хилар. Цудухьа массайолча моттиге дика вІаштІехьдаккха деза агрохимически дешар. Вахарца айхха бувзам болаш чакхъяха еза занятеш, дикагІйола опыт балха юкъеяхьара тІагІертта къовсам а лоттабеш.

Кхашкара балхаш дІадоладеннача хана юрташкарча культпросветучреждений кхоачашде дезараш доккхий декхараш да. Юртбоахама интенсификаци яра лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лоацаш хІара клуб хургІйолаш болх вІаштІехьбаккха беза партийни организацеша.

Производственни управлений партийни комитеташ декхарийла я юххьанцарча партийни организацей балха кхетамца хулгалде.

Семилетка ялхлагІча шерара бІаьсти — из юртбоахама деррига доакъаш дегІадоаладара керда рубеж я. Юрташкарча коммунисташта йола экзамен лархІа мег аргъя цунах. Юртбоахама интенсификаци яра баьржача къовсаме хьалхарча мугІарашка латтар — из цар сийлен декхар да!

Нохч-ГІалгІай АССР. Агрохимически кхетамаш юрта боахама къахьегамхошта юкъе доаржадара боккха боах бу Нохч-ГІалгІай опытни станце коллективо. Республика ерригача производственни управленешка итташ лекцеш йийшай цун болхлоша.

СУРТА ТІА: станце Іилман болхло Р.П. Лешина — Дерегина лаьттанна химизаци ярах семинарски занятеш еш я станце болхлошца.

В. Байдалова сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОТТАГІЛЕН БОККХА НИЗ

БОЛГАРСКИ КОМПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА ДАХЬИЙТА КПСС ЦК ПИСЬМО

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето Болгарски компарте Центральни Комитетага письмо дахьийтар. Цу тІа белгалдаьккхад КПСС ЦК-га дайтача письмо тІа БКП ЦК-с КПСС XX-чен XXII-чен съездий решенеш, КПСС Программа кхы а чІоагІа хьалловцаши дунен халкъий вахаре цар боккха лоархІам беши хилара ше дега чура раьза хилар.

КПСС массаза а хиннай, йоах письмо тІа, дунен коммунистически болама хьалхарчарех, чІоагІъенна йолчарех цхьа отряд Болгарски Коммунистически партех лерхІаш. Шин партена юкъе хьинннен дегІадоагІен вежарашка дола цІенача дега чура гІулакхаш доаккхалдеш лораду советски коммунисташа.

Дукха деза доттагІий, шоана санна хет тхона а болгарски партийно-правительственни делегаци визитах Москве яр бахьан долаш вай шин мехка юкъера доттагІал, вай партийни бувзамаш, паччахьалкхенашта юкъера гІулакхаш кхы а чІоагІагІа лакхдаьд хьина. Пролетарски интернационализма принципий, вІаши йизза цхьатарра бокъонаш хилара, суверенитет вІаши лархІара, къахьегам дунен халкъий социалистически хьисапе бекъара, новкъосташка вІаши гІо дара лерда тІа хьахиннача кхы а айххагІа болча политически экономически барт-цхьоагІон новкъа баьккха лоархІамера, исторически законах мабоаггІара бола гІа ба из, но колуш дакъа лоац ерригача дунен социалистически боламеи дунен халкъий коммунистически болам кхотбалар цхьоагІо я низ а чІоагІабара гІулакхо юкъе.

Оаха, йоах дІахо КПСС ЦК письмо тІа, ерригача социалистически сотрудничестве коммунистически общество хьалъярен пун низ чІоагІбарен гІулакха къовстаде йиш йоаца дакъа лерхІ СССР-е коммунизм толамца хьалъяр. Шоай экономикен культурен дегІайоалаеш доахаеча толамашца социалистически мехкаша ховдамболлаш хьаллоац капиталистически мехкий къахьегамхой революционни къовсам, къамаш-мукъадахара болам, чІоагІача машара тІехьара халкъий къовсам.

Шин письмо тІа КПСС ЦК болгарски новкъосташкен вежарашкен дега чура дІайха ховшал лу Болгаре социализм хьалъяра гІулакха тІехь дІахо а доккхий толамаш дахар, вежарашка долча болгарски халкъа ирах хилар, из тоадалар лоаш ловца боакх.

(ТАСС).

КПСС Центральни Комитете

16—18 марта союзни республикай общественни порядок лораяра министраша, прокурораша, лаккхехьарча судий председателаша дакъа а лоацаш союзни республикай компартей ЦК-ай, парте крайкомийн обкомийн административни органий отделий заведующей совещане хилар КПСС Центральни Комитете.

Совещане да а дийгІар, йийна а йийцар мехка социалистически законности правопорядоки дІахо чІоагІъяра хьакъехьара СССР генеральни прокурора нов. Р. А. Руденко доклад. Судебни органий балха хьакъехьа хоам беш къамаьл дир СССР Лаккхехьарча суда председатела нов. А. Ф. Горкина. Совещане дакъа лаьцараша дІа-юха ийцар бокъонаш телхаерашца, общественни организацеш къахьегамхой коллективашца правопорядок лораеча юкъеоэара, кхенза барашта юкъе бокъонаш телхаелга дІадаккхара, судаш яь, исправительно - трудовой учрежденешка бараштa луш бола хьехам тоабара лоаттабеча къовсаме общественни порядок лоарара, прокуратура, суда органаша хьегІа къа вІашагІтохаш беча партийни комитетий балха опыт.

Совещане дакъа лаьцар КПСС ЦК, СССР а РСФСР а Министрий Советий, СССР а РСФСР а Лаккхехьарча Советий Президиумий, партийно-паччахьалкхен тІа, хьожама Комитета, СССР Прокуратуран Лаккхехьарча судей, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК бехктокхамерча болхлоша, кепа йоазони юридически Іилма-тохкама учреждений болхлоша.

Совещане дакъа лоацаш хиннараштa хьалхашка къамаьл дир КПСС ЦК Президиума члена, КПСС ЦК секретара нов. Л. И. Брежнева.

ДУКХАГІА ІОАХАРИЙ

Шелковски производственни управлене «Красный пахарь» яхача колхоза жа лелаераша хьалхашка бехктокхаме декхараш латт. Дахка доладенна жа. Укх шера бІаьсти ялалехьа бахка безаш 19.800 уситтІа ба колхозе. Хьинар ца кходеш къахьега деза жа Іуй.

Ший хаинахьа кийчдаьд дахкаь даьина жаи Іоахарийн чу хургдола кхийш. ХІанзехьа сакманщикаш херждаб, царна инструктаж яьй. ХІанз дахкаш латт 12 Іулацара жа, беккача 1050 устагІо 1323 Іаьхар баьб. Эггара дикагІа хьоккамаш даьхад воккхагІа волча жа Іуно кулгалдеча Б. Байкураева бригадо.

П. АЛФЕРОВ.

«МАЛГОБЕКНЕФТА» НПУ КХОАЛАГІЧА ПРОМЫСЛА КОММУНИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА КОЛЛЕКТИВА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

Советски экономика керда низ болаш айергйола, химически промышленность сихха дегІайоалаергйола, юрта боахама интенсификаци ергйола, советски халкъа хьал-торо лакхъергйола, коммунизма материально - технически база хьаергйола хьалха наьрхаш белгалдаьд КПСС XXII-ча исторически съездо, парте Центральни Комитета декабрьски февральски Пленумаша.

Парте белгалдаьха декхараш кхоачаш а деш, тха промысла болхлой, инженерий, техникий, гІухха лаккерча наьха коллективо дика хьоккамаш доах. ДІадахача шера программа дикка тІеххкоачашъяьй оаха. ХІаьта хІанз а йланал совгІа «Іаьржа дошув» телац а да тхо. Мая сийна лаьцача социалистически яхьа юкъе а даха, оаха укх тайпара декхараш тІаэц тхоашта:

мехкдаьттен газа яккхара йиъ бетта план 29 апреле кхоачашъе а планал совгІа эзараш тоннаш мехкдаьттен массехк бІаь эзар кубометр попутни газа яла а;

къахьегама овсарле 1,4 процент лакхъе;

хьадоаккхаш долча мехкдаьттага дІабода мах лохбара чотах 7 эзар сом ахча кходе;

лаьттанна кІалхарча скважиней оборудованеи ремонт еча балха нормаш 112 процент кхоачашъе;

ремонт йоацаш скважинаша болх беш йоакка ха 150 денга дІаккхоачае.

Уж социалистически декхараш тхоашта тІаэцаш оаха кхайкарал ду Нохч-ГІалгІай АССР берригача къахьегамхошка — промышленноста, транспорта, гІишлоний, совхозий, колхозий болхлошка, биъ бетта плани семилетка ялхлагІча шера программен хаппах хьалха кхоачашъяр духьа Мая сийна лаьцача социалистически яхьа юкъе бахара уж тІа а хьехаш. Пайда дикагІа эцаргба вай оборудованехи механизмехи, хьагуча а доахаш, оарцагІдоахаргда вай чура кхоачамаш, кхы а чІоагІагІа къовсам лоаттабергба къахьегама овсарле лакхъяри продукци яккхарта дІабода мах лохбари духьа.

Хьалувла, деза новкъостий, традиционни цІейна, 1-гІча Майна республика халкъа боахама дерригача доакъошка керда къахьегама толамаш а даьхна накъадахар духьа къахьийг вай. Долла хІома дергда вай промышленностен бахача нехан тІа-тІа дукхагІа продукци арахецара. Кердача къахьегама коталонашца гІадъюгаргья вай вбай Даьхе.

Мая сийна тІаяйца социалистически декхараш дийца а дийца, массеза раьза а волаш тІаяйцад «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслови управлене кхоалагІча промысла коллектива юкъарча собране.

КПСС ОБКОМЕ

МАЯ СИЙНА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ ЙОАРЖАЯРА ХЬАКЪЕХЬА

«Малгобекнефта» НПУ кхоалагІча промысла коммунистически къахьегама коллектив, КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеш кхоачашъеча юкъе шийгара доаггІаш дола дакъа лаца а гІерташ, ший торорий доархІам а бeь, семилетка ялхлагІча шера 4 бетта план хенал хьалха кхоачашъяр духьа Мая сийна лаьцача социалистически яхьа юкъе а яхай, хІаьта ше дІадолаьхаь гІулакх хьаллацара тІаьхьехам беш промышленноста предприятей, транспорта, гІишлоний беррига болхлошка, инженерашка, техникашка, гІулакхерча нахага, республика юрта боахама къахьегамхошка кхайкарел а даьй.

Мая сийна яхь йоаржаяра боккха лоархІам а беш, КПСС обкома бюрос могадий дунен халкъашта юкъерча къахьегамхой цІейна 1-ча Мая сийна эггара хьалхагІа социалистически яхь дІайолаяьча «Малгобекнефта» НПУ кхоалагІча промысла коллектива инициатива.

КПСС обкома бюрос парте горкомашка, райкомашка, промышленно - производственни парткомашка, юххьанцара парторганизацешка, облсовпроф, профсоюзий обкомашка, ВЛКСМ областной, городской, районни комитеташ декхарийла яьй, айлуш латта промышленноста предприятей, транспорта, гІишлоний къахьегамхой а юрта боахама къахьегамхой а хьинар паччахьалкхен планаши социалистически декхарашa толаме кхоачашдара, технико - экономически хьокхамаш даим тоадара тІа а дерзадеш, малгобекхаша дІадоладаь керда патриотически гІулакх хьаллаца.

Министерствай, ведомствай, производственни объединеней а отраслевни управленей а, промышленноста предприятей, транспорта, гІишлоний, юртбоахама органий кулгалхой декхарийла ба тІейийца декхараш кхоачашдара яхь лелаерашта эшшеш дола хьалаш хилийта, профсоюзий организацеша цхьана социалистически яхьах хьахулараш шерра дІадовзийтилга Іалашде.

Газетий редакцешта, радиовещанен телевиденен республикански комитета тІадиллад Мая сийна лаьца социалистически яхь мишта лел кепа йоавеш тІа, радио чухь телевиденен гІолла дувцийта.

Сийле хийла хьалха латтарий!

С-У. ЧАМАЕВ, «Джалка» совхоза хьажкІаш лелаер. Цунна еннай республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота.

М. А. КУРНОСКИНА, Грозненски управлене 1 Мая цІерагча колхоза оалхазараш лелаер. Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еннай цунна.

Ф. Я. ЗАТОНА, «Шелковский» яхача племсовхоза директор, Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни зоотехник.

КВАРТАЛА ПЛАН — 13 ДИ ХЬАЛХА

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода установкай коллективаша шерра социалистически яхь йоаржаьй семилетка ялхлагІча шера план хенал хьалха кхоачашъяра. Цу яхье хьалхара моттиг яьккхачарех я коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаю Зельцер Якова кулгалду № 43-5 йола установка коллектив. Дика вІаштІехьбаьккхаб цу коллективо ший болх, цунга хьежжа дика да цо доаха къахьегача толамаш а. Январь бетта валоош продукци арахецара план тІеххкоачаш а еш, планах совгІа эзараш сомаш мах бола продукци арахийцар установка болхлоша.

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеша дог гІоаэаьккхача коллективо дош делар февраль бетта кхы а дикагІа къахьега. Шиа дош дизза кхоачашдир цо. Февраль бетта план 257 процент кхоачашйир, планах лаьрхІачул совгІа цу цхьан бетта арахийца продукци бІаьш эзараш сомаш мах болаш я. Цул совгІа трригдрат - алюмини 8,2 процент, хий — 4,1 процент, электроэнерги - 1,2 процент, конденсат — 7,2 процент кхоара чотах итташ эзараш сомаш ахча кходаьд установка технологаша. ДІадахача шера хинначул дукха лакхагІа я къахьегама овсарле, хІаьта арахецача мехкдаьтта продукташка дІабода мах иштта лохбеннаб.

Хьалхашка латта декхараш тІеххкоачашдара чІоагІа лоархІаме гІулакх да установкана ремонт еш хакІезагагІа йоаяр. кердадараш балха юкъеяххаьар, — йоах смена инженера Арушанова Валентинас. Цу даькъе а дика къахьийгад установка болхлоша. Планах 45 дени буса ремонт е езача установкана 20 дени буса ремонт йир цар укх шера. Кердадараш балха юкъе а кхухьаш Российски Федераце 30 миллиард фонде а дика дакъа лоац технологаша. Духхьала январи феврали шин бетта цу фонда юкъе цар дихьар 271 эзар сом ахча да.

Иштта хьинаре къахьегача технологаша укх шера хьалхарча квартала план 18-ча марта 13 ди хьалха кхоачашъяьй. ХІанз шоллагІча квартала чотах къахьегаш ба уж. Ер бутт боволехьа шоллагІча квартала чотах бІаьш эзараш сомаш мах бола мехкдаьтта продукташ арахеца дош деннад цар. Цу даькъе къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнне ба операторашт Задорожная Маннa, Мельниченко Вера, йоккхагІа йола оператор Рустамова Екатерина, оператора гІонча Бузыгин Николай, иштта кхыбараш.

Б. КОСТОЕВ.

Н. С. ХРУЩЕВ ВІАШАГІКХИЙТТАЧА ІАРБИЙ РЕСПУБЛИКЕ ГІОРГВА

Укх шера май бетта ВІашагІкхийттача Іарбий Республике гІоргва СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев ВІашагІкхийттача Іарбий Республика президента Гамаль Абдель Насера хьалхагІа вийха хиларга хьежжа.

ОАР-а президентем Советски правительствана керте латтачоа шоайла посланеш дІа-юха яхьийтарна отдаьяр гІоргвола ха.

Ше яхьийтача послане тІа СССР Министрий Совето белгалдаьккхар тохаш латтача лакхача Асуански сунта хьалхара ергІа йистелар а Нил яхача хин хьарсам дІахъоилар а деззеча египетски халкъана цхьана дакъа лаца торо шийга кхачаре ше раьза хилар. ОАР-а президента, ший оагІорахьара, бакъаир, Н. С. Хрущев исторически гІулакха вах вІашагІкхетача хургхилара а Іарбий - советски доттагІалах доккхал деши дунен халкъашта юкъерча гІулакхашка цунах дика хьокхам лоархІаш долча Іарбий къаман цхьаи халкъаца вІашагІкхетаргхиларо я шийвеи ВІашагІкхийттача Іарбий Республика халкъан доккха дикахетар дергхилар а.

Партийни вахар

КОММУНИСТАШ ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

Укх шера январь бетта ерригача участкашка собранеш а еш тIаийлар Грозненски автогаражни оборудоване завода болхлоша семилетка яхлагIча шера дола социалистически дехкараш.

Соахка балха тIа цхьадола кхоачамбоацараш нийсденна доллаше а шера план 101,4 процент кхоачашъе вIаштIехьдаларах дегIоздаьннача завода коллективо маьрхIар семилетка яхлагIча шера план 25-ча декабре кхоачашъе, къахьегама овсарле дика лакхъе, продукцега дIадодар 0,5 процент лохде.

ХIанз чаккхйоалаш латт хьалхара квартал. Январь бетта план 113,6 процент кхоачаш а еш 13,8 процент дегIайоаляяьй къахьегама овсарле, тIаьйца дехкараш тIехкхоачашдаьа февраль бетта а март бетта 15 дийнахь а.

Коммунисташа баьча организационно-политически балхах даьйна беркат да уж толамаш. Социалистически яхье керте латт коммунисташ. Керда шу доладелча дена 3 — 4 ди хьалха бетта план кхоачашъеш хьайоагIа нов. Воробьев партгруппа секретарь волча заготовительни участка коллектив.

Коммунистически къахьегама цIи лелаю Доняленко Юре бригада коллективо. Творчески бу цо болх. Бригада шин даькъа йийкъа а йийкъа ши смена йир. Хьалхарча смена деталаш кийчду, уж вIашка оттаду, шоллагIча смена цара сборка ю. Дикка къахьегама овсарле лакхъаьй цу гIулакхо. ХIаьта, завода кхыча бригадашка шерра дIа а яьржар нов. Доняленко бригада балха опыт.

Дика болх беш я коммунист Рябых Павела кулгалду бригада а. Конвеерца бу аргIолеш, дика вIаштIехьбаьккхаб цар болх. Ялхи шиъ-ахи тоннаш хулча домкраташта сборка яра дIа-юха нийсъаьй цо шин коллектива, цу гIулакхо къахьегама овсарле дикка лакхъаьй. Бригаде къаьстта дика болх беш ва коммунист Габатаев Махьмад. МоллагIа болх бе ше дIаоттавича а задани тIехкхоачашъе гIерташ хилар я цуч дикагIйола оамал. Цуна нийса дика общественни болх а я КПСС парте Ленински райкома ревизиони комиссе член а ва из. Коммунистически къахьегама цIи лелаеча токарий бригадий бригадираша коммунисташа Хайрулин Рината, Федоренко Анатоле, Гончаров Василе дика вIаштIехьбаьккхаб болх. Цудухьа массаза а тIехкхоачашъю цар шоай, балха задании. Нов. Хайрулина бригада коллектив ишта болх беш хилар да цо кийчдаьча деталашта сборка еча бригадо а шин нормаш тIехкхоачашъеш хьабаккхар. Бригадай болх шин сменах боллаше а сайрийнарча школе тIехдика деша ба нн. Хайрулини Федоренкои.

Дукха ха йоаццаш парте членалла хьаийцача сталевара Панчехин Виктора геттара дика Iомаьйй сталевара говзал, хIара дена тIехкхоачашъю цо нормаш.

Целиндрай раскатка талхар бахьан долаш 40 тонн хула 68 пресс яра ца хецаш йисар кхерам эттар январь бетта. Кхы хьем а ца беш ремонт е езаш яр раскатка. Цхьабакъда цу гIулакха эшаш дола болат дацар. ХIаьта а коммуниста инструментальщика нов. Соловьева слесарца нов. Турчинаца цхьана подшипникашка йоахкача роликашта а целиндрай раскаткашта а ремонт а еш вIаштIехьаьккхар уж прессаш арахецилга.

Гаргахкоачаш латт дерригача халкъий юкъара цIей — 1-гIа Май. Бие бетта программа хана хьалха кхоачашъяра яхь ержаш латт хIанз заводе цу цIей сийна.

Н. ГОРБУНОВ,
«ГАРО» завода партбюро секретарь.

ФОТОИНФОРМАЦИ

Грозненски химически заводе хьалъяь яьннай синтетически спирт доаккхача производства шоллагIа аргIа (из спирт автомобильни шинаш кийчъяра дика бедал я).

Керда цехаш болх бе йолаялийтарца грозненски химикаша шоза дукхагIа арахецаргда мехкдаьтта газах доаккха спирт. ХIара шера дукха эзараш тоннаш кхачан продукташ кхоергья.

Сурта тIа: шоллагIча аргIан цехаш.

В. Байналова сурт,
ТАСС Фотохроника

Московски область. Шу доладенача хана дена 220 тонн сов гIа баьца дааралш деннад «КIай дача» яхача совхоза тепличин комбинато. Коммунистически къахьегама боахаме йоккха терко ю баьца даараш гидропонии способах хьалкхедара. Укх шера теплицай 4 эзар квадратни метр къоастаергья гидропониканга лаьрхIа. Цунца цхьана боахамо эггара хьалха дIадоладергда хлорпикрин морда новкъосталца духхьал лаьтта гидропонии хьисапе баьца дааралш хьалкхеделга.

Юртбоахама ГIилманна карагIдаьнна кердадараш юкъедоаладаро боахамга йиш хулийтаргья хьалха яьадоала баьца дааралш дукхагIа хьувкъаде а царга дIабода мах лохбе а.

Б. Булава сурт.
ТАСС Фотохроника

Укх тIехкьарча шерашка дукха доакъош дола довнхий боахамаш а хиина дIаьттей Ростовски областера говрий заводаш. Цар хIанз племенной говраш кхеь ца Iеш, дукха ялат доакх, хьайбай продукташ йоах. Из къаьстта дика бIаргагу КПСС ЦК Пленуме къамаьл деча хана Никита Сергеевич Хрущеве дика лоархIаш белгалъяьккхача № 163 йолча Зимовниковски говрий завода хьокхамах.

ДIадахача шера боахамо мехка амбарашка тессар 1433 эзар пунт ялат — планал шозза дукхагIа, дIаденнад 11,5 эзар центнер совгIа дулх, ши бIаь тонн совгIа тха, дукха кхыйола продукци.

Массаболча кхоачамца бIаьстена духхьал йола говрий завод. Юртбоахама техникана ремонт яь яьннай, биззаа кхоачамбаьб сортех долча фуца, кхашка елх органически удобренеш. Цу дерригача гIулакхаша новкъостал дергда укх шера ялат 32 эзар тоннага кхаччалца дукхагIа дахка.

Хиланза арг мел йоацача обрудованеци химически реактиваши кийчъяь йола агрохимлабораторц хьаьй боахаме. Лабораторе данней ларда тIа уттаю картаграммаши кхашка удобренеш тессара йола рекомендацеш.

Сурта тIа (аьрдехьара аьттехьа): говрий завода агрохимлабораторе заведующа В. Ф. Пискарева ва лаборантка Л. И. Оптовкина.

В. Турбина сурт.
ТАСС фотохроника

КЪАХЬЕГАЧУН СИЙ А ДУ

Ерригача Нохч-ГIалгIайче йовзаш я Тазбаева Кхокха. Шерагара-шерага доккхий къахьегама толамаш доахаш хьайоагIа из. Кхоабача шийтта Iаттах хIаранегара 3360 килограмм шура яьккхай цо 1963-ча шера. Укх шера кхы а дукхагIа шура яккхара низи хьинари ца кходеш къахьег доярка.

Дукха хана дена доаркалла болх беш я Кхокха, йоккхий халонаш ейнай цуна, баккъда тIехьашка ца йоалаш, йоха ца йохаш лайнай цо уж. ЛерхIаш хинна кхоачешдара даим оагIув хьалоацаш новкъостал даьд цуна доаркай коллективо а. ГIоргъяьннача дояркана цIаккха а биллац къаьнача доярка Мария Ивановнас шийна беш хинна хьехам, «Кертердар да, оалар цо, шин болх геттара дукха безаш хилар». КIоарга маIан долаш да уж дешаш. Нагахьа санна болх вахарца бувзабенна ца хуле, хала да хьалхашка оттадаь дехкараш кхоачашде. ХIаьта Тазбаева Кхокхий вахара дакъа хинна дIааттаб шурий-товарни фермера болх.

Шура яккхара лоаттабеча къоисаме 1958 шера духхьашха яьккхар Кхокхас къахьегама йоккха котало. ХIара кхоабача Iаттагара 3013 килограмм шура а йоаккхаш фермерча берригача дояркийла хьалхаьлар из. Дика къахьийгар кхыча дояркаша а. Фермерча хIара Iаттагара 2499 килограмм шура яьккхар цар. Цу шера дена хьалхле лелаеш хьайоагIа нов. Тазбаева. Дика новкъостал ду цо кхыча доярката, дукхача шерашка Iоаль йоккха опыт йовзийташ денна хьехам тел цара.

ГIоргъяьннача доярка дувц: «ЧIогIа лоархIаме да доахан хаиннахьа лакъийтар. Лакъача юкъа лертIа бетта а бетташ доагIача тайпара Iунал лоаттаде деза Iатта. 50—60 ди дакххийта деза Iаттага лакъа. Етт бахка шо бутт совгIа бисача хана денча кIезигагIа е еза Iатта шамара ю массаж, кIезигагIа тела деза шура дукхагIа хулийташ дола доакъараш: силос, свекла, концентраташ, дукхагIа тела еза йол, хIана лаьча дахка деззенна доахан кхабара рацион цу тайпара ца хийцача шин ханнехьа лакъаргдац уж. ХIаьта шура лушше а ца беттаж битача Iатта шим талх. Из бахьан чIоагIа Iадкъ шура яккхара, цо кIезигъю хьайоккха продукци. ХIаьта лакъийташ бола етт тIехьарча шин кIира ди юккъа цкъаза мара бетта йищ яц.

Етт бахкаьчул тIехьагIа кертера да цун лертIа гIулакх дари из дика кхабари. Денна етт беттаденьа хьалхагIа шамара массаж е еза, била а била гата а хьекха цIенбе беза. Дахкъаь 10—12 ди даьнначул тIехьагIа рациона юкъедахьа деза дерригa а доакъараш. ДукхагIа тела деза моша доакъараш, свекла, силос, люцерна, комбикормаш, барда, йол кIезигагIа а луш. Цу тайпара рацион а оттаяь бетта кхаба беза бахка етт. Цул тIехьагIа денна дукхагIа телаш нормагI дIакхоачае еза йол а. Иштта лоархIаме да дахкача а, кхыча а хьайбашта боарамах мел, тух, кхыдараш телилга.

ЧIоагIа терко е езаш гIулакх да доахан деттилга. Цкъа-хале, массаза цхьан хана детта деза уж. Етт беттаделха мелача хица била беза шим, хIаьта цIена гата хьакха деза. Сихха, юха ца сецаш бетта беза етт, цул тIехьагIа массаж е а еза. Иштта вIаштIехьдаккха деза доадаш дойтаьа кхоза деттилга.

Дикка тIаккхет шура бIаьстийн аьхкийн сийна буц йолча даьгIенашка хьайбаш доаладарах. Цу гIулакха лаьрхIа белгалъяьккха даьгIенаш а колхозе, цул совгIа делакъийнен бийсанаш цар салоIача хана баьца доакъараш ма ша эIадамаши лехи доахавна.

Сийна доакъараш дукхагIа хилийтара бIаьсти яьлча шоана дIаювргья колхозе мошача доакъара лаьрхIа хьалкхIаш. Иштта шортта силос, гIоа доакъар, кхыдола доакъараш а шортта, Iалашдара хIанзехьа а ларда йолаш латт укхаза. Укх шера хIара кхоабача Iаттагара 2200 килограмм шура яккха аьнна социалистически дехкараш тIаийцад Шаьла производственни управлене Ленина цIерахча колхоза шурий-товарни ферма доаркай барт тайпача коллективо. Доаркашта юкъе эггара дукхагIа шура яккха дош деннад Тазбаева Кхокхас. Ше кхоабача 14 Iаттах хIаранегара 3200 килограмм шура яккха лерхI цо, укх шера ше лелаю доахава группа керда яле а.

Кхокхаца социалистически яхье а баьнна хьинаре къахьег дояркаша Э. Билаловас, М. Адамовас, кхычар а. ХIара кхоабача Iаттагара 3100—3300 килограмм шура яьккхай цар дIадахача шера, шеко яц шура яккхара укх шера тIаийна доккхий социалистически дехкараш сийленца цар кхоачашдергхиларех.

М. АЛБОГАЧИЕВ.

АГИТАТОРАША ЛЕРХI

Берригача советски наха хьалхашка доккха декхар оттадаьд КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумаша. Цариа пропаганда елга сий долаш а бекхкаме а да.

Шоай кварталашкара болх дика тоабаьб Грозненски мехкдаьтта института агитколлективаша. Духхьал дахача шера сентябргара укх шера февралага кхаччалца йолча хана общественни хьисапе тайп-тайпарча темаех йола 120 гаргга лекци, беседа, доклад яьй укхаза. Цар тематикана юкъедоагIар юрта боахама химизаци яр, вай мехкара а доазол дехьара а событеш, болхлой къахьегама а вахара а хьалий дешаш.

Института преподавателаш, сотрудникаш, студенташ № 14-ча школа 30 саг чувоагIаш я агитколлектив хIанз. Дукха дукхагIа бараш болх булургболаш, кийчбенна нах ба цу коллективера бараш. ГIишлой факультета партийна бюро член волча нов. Шагина кулгалдеча агитаторашa КПСС ЦК Пленум болх беш йолча деношка кварталашка ара а баьнна дика кхетаергйолча тайпара хьехар цу Пленума решенеш. Агитатораша нн. Голубева, Квасникова, Шевцова, кхычар шоай цига йовш йола ха ца лоархIаш кьинаре къахьийгар цу гIулакха.

1964-ча шера январагара июнь беттага кхаччалца йолча хана агитколлективa бе безача балха план оттайир института партийни комитета. Лоаццейи беседай тематикана юкъедихьад тайп-тайпара дола лоархIаме дешаш. Масала, «В. И. Ленинца хиннача наха цунах дагадоагIараш», «Грозне исторически моттигашка гIолла», «Грозне къахьегамхошта фу бахьан долаш еннай 2 орден», кхыдараш.

Кварталашка чIоагIа сий деш а агитационно-массови болх тоабара берригa низ тIадохийташ а ба дукхагIбола агитатораш. Агитаторий нн. Голубева, Шевцова, кхычар беседаш массаза а чулоацам дика болаш, ладувгIараш дукха хеттараш телаш хул.

Гаргарча хана дикагIболча агитаторий опыт хьаэцилга, махулла чехкагIа бахача нахаца вIашагIбетталулга да агитаторашa шоашта хьалхашка оттадаь хоадамболла декхараш.

Ю. ФАТЬКИН,
студент.

Производства новатораш

ДIадахача шера къахьегама доккхий толамаш баьхар «Октябрьнефть» НПУ телемеханизированни нефтепромысла коллективо. Геттара тIехкхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара план, къахьегама овсарле лакхъяьй, чухнахьа даьккхад продукцега дIадодар. Цу гIулакхах доккха дакъа лоац рационализаторашен изобретателашен — технически прогрессе къоесам лоаттабераша. Духхьал балхаца цар творчески гIулакх хиларахи дерригa хьаькъал тIадерзадарахи гучаювл пайда эцанза йола резерваш, хьалха латта метод, кердадараш юкъеккхувл «Iаьржа дошув» доаккхача къахьегам кIезигагIа дIа а болаш дукхагIа арахец продукци.

Соахка 118 рационализаторски предложени елар промысле. 29,3 эзар сом пайда бенна йола 94 предложени балха юкъейнхьар царех. Уж предложенеш ениача 69 сагах 45 болхло ва. Къаьстта боккхача пайданера предложенеш елар нн Чернобаева, Егиянца, Пеганова, Синюхаева, Франтака, кхычар.

Промысле тесса лелабец рационализаторски болх. Бригадашка, цехашка рационализаторски гIулакхаш дувцаш беседаш яь. хIара рационализаторца къаьсткъаьста балхаш даьд. Балха опыт дIа-юха эцара лаьрхIа республика кхыча нефтепромыслови управленешка 9 экскурси яьй промысла мехкдаьттахоша. «Старогрознефть» мехкдаьттахой опыт хьа а эцаш хьаььй №№ 12-22, 110-20, 235 йолча скважинашка бетона ларда тIа аьшка гIоорех мачт-экцинсаш, лаьттана кIалхарча ремонта йола рычагий переключателаш.

Рационализаторашта доккха новкъостал деш ба общественно-конструкторски бюро членаш нн. Егиянц, Левшин, Дроздов, кхыбараш. Рационализаторски предложенеш чехкагIа тахкара, уж балха юкъеяхьара гIо ду цу бюрос. Инженерно-технически болхлой, мугIарерча болхлой безам производство дегIайоалаpa тIаберзабу, прогрессивни хIамаш юкъекхухьийт промысле цу гIулакхаша.

Производствана рационализаци яра промысла кулгалхоша йоккха уйла тIайохийташ хилара тешал деш да хIара квартала укхаза арадувла дикагIйолча рационализаторски предложеней Доска, боли беш я 13 саг чувоагIа 4 творчески бригада. Насосий тулкаш кийчъяра, 20-11 кхача коллектора переключателла дикагIйола схема дьахаржара бокквача маьхера предложенеш тийнай цу группаша.

КарагIдаьнначох кхоачам а баьIеш бац мехкдаьттахой. Производства керда резерваш гучаяхара гIулакхаш деш ба уж. Дукха рационализаторски предложенеш енкай цар укх кердача шера шин бетта а. Боккха пайда бергба лаьттанна кIал ремонт еча оператора А. Фалеяс, мастера А. Михайлова, токара В. Павловские енача предложенеща, АР-2 яхача автомата, электродвигатела тIара кронштейна конуски тулкаш хьокхача приспособленеа, кхычарна, керда конструкцеш елга вIаштIехьдоаккхаш я цар предложенеш.

Творчески уйла еш, пайданерча хIаманга кхача гIерташ бола вай дукха ба «Октябрьнефть» телемеханизированни нефтепромысле къахьегаш. Технологически производство дегIайоаларца, бакхача маьхера предложенеш балха юкъеккхуварца цар сиськ технологически процесс, мехкдаьтта дукхагIа даккхаран цунга дIадодар чухнахьа даккхаран гIо ду.

Ш. ДАЦАЕВ.

Iилмереи техникереи кердадараш

ХАЛКЪА ДАГАДОАГIАР

Гаьнара аз гIайре Чукотка... Азе эггара гаьнара къилбаседа малхбоале, полярни кхуза Iалам. Ах шера ди, ах шера бийса. Шера кIезига мара йIайха ха оттац. Цхьабакъда укхаза а кхьчав саг. Ткъаь итт — шоватткъа эзар шу хьалха черахьий къаьст-къаьста йола группаш цу районе а кхаьча, хIанз Берингов пролива форди болча цу хана хиннача лаьтта гIолла, дехьа а яьнна, Аляске кхаьчай, цул тIехьагIа уж нах ерригача Америке баха хайшаб.

Октябрьски революци ялалехье чукчий, эскимосаш, корякаш кхыча къамашца бувзам боацаш, шоаш къаьста бахар. Цудухьа бIаргча, хIама ца деш йисар цар родовой общественни строй. Хоьш дац уж халкъаш этнически мичара хьадаьннах. баьда довзаш да уж палеоэзиаташ оалача эггара а ширагIа йолча этнически группах хилар.

Дукха ха йоаццаш гучалаьлар, шоай цIийга дилача эскимосаш Тихи океана гIайрешка бахача полинезийцашта эггара гаргагIа латташ хилар. Цунна чIоагIлу норвежски тохкамхочо Тур Хейердала яхар. Цо йоах Къулбехьен-Малхбоалерча Азера нах шоашца Азен Къилбаседа-Малхбоален «климат а йолаш» Америке баха хайшаб. Хила йиш йоалаш цхьаккха хIама дац цунца. Гавайскии Алеутскии гIейрей кураштa юкъе гIолла Тихи океана къилбаседагахьа доаьча хица Гавайски гIейрешка кхачa массарел а эггIа мо дарий полинезийцашта. Полинезийцаш Тихи океана эггара гаьнарча къилбаседе кхаьча хила йиш хилар баькъдераш хила могаргдолаш я Курильски гIейренех йолча итуруп яхача гIайре тIа вулкане кIоага чура кораяь кхераш статуяш а.

Пхи эзар шу хьалха хIанз болча чукчей даьша готбаь эскимосаш Берингов пролива дехьа а баьнна, ерригача американски Арктике дIаккхестаб, Гренланде кхаччалца. Цул тIехьагIа Азера эскимосаш чукчийн яадаиза Аляске кхаб базара е тIом бе. Из дувц Чукотка фольклора тIа. Чукчей фаьлгаш тIа предметаши кхайбаши царех адамаш а лерхIаш дувц, цар тIа хьайбаех цхьаццаболча тайпей даьй лерхI, хIаьта тайпаш лоралераш — тотемаш. ВIалла дага а доаш Чукотка фаьлгаш тIа тхоца мифически персонажашта юкъе нийсъелар полинезийски дуненна чIоагIа тара йола образ. Из я «Къайи аьрзи» яхача фаьлга тIара оалхазара — сага образ. Цу фаьлга тIа Элуга яхача саго-къайго шин майралцен деналцен эшаву цаха эулам лаш хинна Гале—оаьрзаьетлаьаи яха оалхазар-саг Элауга хIаль хулчара кIалхара йоаккх шин наьна стойбише Гале — оаьрзетлаьангара гIолла ная болча аьрзечун малхбоалеьна нахаш хоза нускал долга а хайя, майра а денал дола а Элауга «шин форда» дехьаваьла наьйъа воал —хетаргахьа. Аляска къулбехьен-малхбузен е къулбехьен форда йисте бах. Новкъа дукха хала хIамаш тIаккхаьчачул тIехьагIа из бола аьрзи йолча кхозч из, шин ниэапен хьаькъалцен из эша а цаь, цун нускал, саьчий Iул, яранга йоалаеш, цIа а вайн. Тунитлен яха стойбише юл цо.

Аляска форда йистошка чукчийн эскимосаши никъ беш хинна хиларах тешал деш да дийъ шера Чукотке яьхача Сорокина Юлияс дIаяздаь цар кхыдола фаьлгаш а. Уж фаьлгаш дийцар «Комсомолец» яхача колхоза Чегитунь яхача йоселкерча хIамаш тегача Омрапауто.

Юрий РЕШЕТОВ,
Анна ФЕЙГЕЛЬ.

Юрта боахама болхлошта хоз эггара дикагIа а эшаш а йолча удобрене аммиачни селитра цкъаза мел дукха халахетараш ду. Фецара дукха тIоадел чуюъ по шийна. Хий чулвара тIера йола селитра чIоагIа мах бола гранулеш тIоаде а йийя, цул тIехьагIа вIашагIа а летиб, йохае хала хула гарза а хиле дIаотт. Цхьабакъда селитран кхыча удобренеш пайда лаш йоагIача тайпара лаьтта екача мара. Иштта талаш а хинна дIаайтта удобренеш лаьрхIа аьча дробилкашца а транторца йохае езаш хул.

ШТУКАТУРКА ЯЬ СЕЛИТРА

Руставски азотно-туковни завода технически тIахьожама отдела начальника Ахалая Григоре гале чура шерача кизгах аьча хIаман чу Iочуйоассаю йоккхача крупана тара йола кIай гранулаш.

— Укх гранулаша шу совгIа ха яьккхай тIаьдача ядаш, йоах цо. — Гой шоана аихарна хIама даьдац, хьаштдале хIанз а кхай тIа яхьа мегаргйолаш я. Цхьабакъда ераш цхьа моллагIа йола гранулаш яц, «штукатураш яьраш я».

Селитра гранулаш да талкийташ лораергйола керда метод яьй гуржий химикаша. Цу гIулакха пайдана хилар дукха аьржа йола гажа яха лоамая порода. Пишка чу йоатаьчул тIехьагIа гажа пудра санна кIаьда дом а хиле дIаотт. Грузе дукха хьалха дена ховш да гажа теха цIен пенаш цIаккха а тIуй ца лулга; гажа дукха тIоадел чуюаш а из етта атмосферана юха дIалуш а я. Цунца 70 прагипен коллоидальни формах йола иттех процент кремний я.

— Хетаргахьа, хай «хьадоаккхаш» йола керттера элемент кремний я, — йоах Ахалая Григоре.

Руставски заводе хьаьхча установке грануляциони химмерашкара араьхначул тIехьагIа селитра битиъа дисперси йолча йоагаеча гажа демийла йохийт. Гранулашца из дом кегабича цо царех йоалле тIоадал дIайоаккх; цариа тIа гаьна битиъа морд а лоацаш. Гранулированни селитрана лаьрхIа чуйолла хIама эшац, — из иште дIатIа а етта вагонашка дIаалье мегаргья.

Цунца цхьана гажо селитрана керда свойстваш а ду. Иштта кийчдаьчул тIехьагIа лаьттаца нийслуча хина кIезигагIа дIа а хьу на, баьоагIайи дикагIа, лертIагIа дIа а латт. ХIаьта гажацара минералаш а удобренеш хиле дIаотт.

(АПН).

УКВ-и МЕТЕОРАШИ

Ленинградерча Румянцев Николая ультролоацача талгIеш тIа радиолюбительски бувзама рекорд оттаяьй.

Хоьш ма дий, ультролоаца, радиоталгIеш атмосфера — ионосфера лаьххьарча ионизированни тIоагашка хIама а ца деш, космически аренашка дIайолхилга. Цудухьа ультролоацача талгIей бувзам хила йиш яц алхха приемникех передатчикех антеннашта юкъе духхьал хIама гуш хилча мара, вешта аьлча 30—40 километрашка.

Массехк шу хьалха гучаьлар атмосфера лаккхехьарча нийслуча метеории хIамаша гульеча дуккхача электроний атмосфера участкаща ультролоаца талгIеш Iаткъара наькъаца оттача радиобувзама способ. Цхьабакъда, из метод еш чIоагIа чоалхане аппаратура, пхи километр йолча юкъа массехк минута мара радиобувзам а лоаттабац.

Цудухьа ши эзар километр совгIа йолча юкъа тIа йIаьхача хана юкъарчал доаццаш радиотелеграфии бувзам оттабар уйла тIеоваш хIама да.

— Советски радиолюбитель волча Румянцев Георге (позывной ИА ДЗ) хьаьй Геминида метеорни потока йола шин передатчика кхийтта элементах латта антенна, — яхаш дийцар СССР радиоспорта Федераце генеральни секретаря Иван Демьянова. — Цу потоко ионизированни лараш тIера йоагIача, лостам бенцача ультролоацача радиогалгIеша еча отражене йиш хилийтар 2120 километр гаьна Цюрихе вахача швейцарски радиолюбителца доктороца Лаурбергаца радиобувзам оттабе.

1963 шер 10 декабре дена 13 декабре кхаччалца дукхаза радиотелеграфии къамаьлаш дир. Румянцева передатчик ерриге а 50 ваттии мощность йола антенна йолаш цара ацар, хIаьта швейцарца пр 1 киловатт: приемникаш чоалхане ацар. Сеансаш еча хана радиобувзама шиъ оагIорехьара магнитофонца йоазув дир. Любителаша вIашагIа доалийтар карточкаш — квитанцеш — радиобувзама свидетельстваш.

Дуне кхачаьшта юкъарча категоре спортивни судьяхоша Даниил Денисенкоси Леонид Есиненкоси бакъдир уж радиобувзамаш хинна хилар, цар белгалдаьккхар информаци къаьгта хоза дикеч 'ь хилар.

Александр ЧЕРНЫШЕВ,
инженер.
(АПН).

ЮРТА БОАХАМА ПРОИЗВОДСТВАНА ИНТЕНСИФИКАЦИ ЯР — КЕРТТЕРА НИКЪ

ДІаяхача кӏиран тІа хоам баьча тайнара укх деношка юрта бахамна боллалой совещани хилар Грозне. Цу совещане «КПСС ЦК февральски Пленума решенеш кхочушъяран хьалхехьарча юрта бахама боллалой дахкарех» доклад йина юрта бахама продукташ яхаран кийчъярен министра нов. Слюсарева аьлар:

— Даррига советски халкъо а санна, ІаламатечІогІ;а ваьба хиина тІаьйнаш Нохч-ГІалгІайчин къахьегамхоша КПСС ЦК февральски Пленумо чІоагІъаь дьуттавдарча балхаштеш хьайбай бахаман шерра интенсификаци яра программа, хІаьта юрта бахам дІахо дегІабоалабара даррига халкъо лоаттабеча къаьсама мехъе а бахаб.

ТІеххьарча шерашца дика толамаш даьхад вай республика колхозашеш совхозашеш. Дукхагӏа чукхухь ялат, баьца даарш, сом, помсаш, хьайбай продукташ. Дийбаьд доахана, кох тІарча оалхазарий даррига тайпаш. Оттаьх хиначча планал совгІа 3,4 миллион пут а дуьш 11,8 миллион пут ялат делар республико 1963 шера пачхаьалкхенна. ТІеххоачашьнай баьца даараш, дулх, хьайбола кхы продукташ яхара а пачхаьалкхенга йохкара а план.

Керттера дехкар кхочашдара ялат доакххилга алсамдаккхара тІабахийтабар шоай керттера ниц дІаьхаьча шера колхозийн совхозийн кулгалхоша, юрта бахама специалисташа, беррига къахьегамхоша. Ма дехкар кхочашдечь дика ка пьлар Грозненски производственни управлене къахьегамхой. Юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара ялат 18 центнери гураххьа дув кІа 19,7 центнери чудера. Цо торо хилийтар управлене бахамашка пачхаьалкхенга ялат дохкара план 140 процент кхочашъе я юкъара хьайбаш концентрировании доакъарна Іалашде а.

Толамца кхочашйир пачхаьалкхенга ялат дохкара план Назрански, Сунженски, Наьсарен, Шелковски производственни управленей колхозашеш совхозашеш.

Ялат доакххача доцкхий толамаш даьхад республика дукххача бахамаша а. ТІеххьарча шин шера шьаьй оаххаш алсамдаьккхен ялат доакххилга «Надтеречный» совхозо (директор нов. Ветошкин, керттера агроном нов. Вулдыгин). 1963 шера миллионная совгІа ялат деххад цо пачхьалхенга, ший план 120 процент кхочаш а ец.

Ялат доакххилга алсамдоаккхача чІоагІа новкъостад даьд хьажкІаш лелаеча механизированни звенонша. 1963 шера 329 механизированни звено яр республика кхашка болх беш. Сунженски управлене «Победа» яхача колхозе эррига дІайийна хьажкІаш шин механизированни звенонша лелайир, хІара гектара тІара 32 центнер фуадъьльхе хьажкІаш чуера цар. «Назрановский» совхоза О. Мальсагов керта латтача звено ше лелаеча 200 гектарах хІаранe тІара 41 центнер хьажкІаш чуера. Къаьстта доккха толамаш даьхад ше лелаьча 200 гектарах хІаранe тІара 87,5 центнер хьажкІаш чуенача «Октябра 40 шу» яхача совхоза Коазоев Баьхьаудина кулгаллача механизированни звенос.

Шекара свекла йиккхара даьгье а кхитта цхьадола толамаш даьхад колхозашеш совхозашеш. 1962 шерацa хийсдича ла шоаза тергга дукхагІа яьккхай. Эггара дукхагІа хьувкъаьай шекара свекла Ножай-Юрта управлене «Октябра 40 шу» яхачех Орджоникидзе цІерахчен колхозаша. Цу бахамаша хІара гектара тІара 232—237 центнер яьккхай. Гектара тІара 200 центнерал совгІа шекара свекла чуенай Наьсарен управлене совхозаша а.

Кхы а доккхагІа толамаш даьхад хьалха латтача звенонша, масала, Ножай-Юртарча «Октябра 40 шу» яхача колхоза Наурова Лейлай звенос, цо хІара гектара тІара 350 центнер шекара свекла чуенай.

Баьца даараш лелаьдара массанел тІехьаьннай гектара тІара 289 центнер яьккха Сунженски управлене Кирова цІерах йола колхозо 256 центнер яьккха «Ассиновский» совхозо.

Хьалха латтарчша даьхача толамаша хьахьонх ялат, баьца даараш, сом, кхыйола продукташ йоахийга дІахо алсамдаккхара республика йоккхий торонаш хилар.

Во болх бирца республика хьокхамаш доклади йола кхтош тІехьагса колхозаш совхозашц а вай, йоах докладчико. Нагахьа санна хьалха латтача бахамаша 1963 шера хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 20—25 центнер ялат чудепадале эггара дикагІа лаьттІаш долча «Ингушский», «Лермонтовский» совхозашна 12 центнер мара яьац.

Шаьлен Урус-Мартанен управленей бахамаща пачхаьалкхенга ялат дохкара декхараш кхочаш а дацзар, шоай юкъара хьайбаш концентрировании доакъар доецаш а дитар. Ухказа, йоах докладчико, дукха дувц ялат доакхилга алсамдаккхарах, шерра-шера ялат хьуккъале дош ду, доккхий декхараш тІайиду, хІаьта уж кхочашдара хІама дац.

Ялат доакххилга алсамдаккхар беррига юрта бахам дегІабоалабара лард я. Юрта бахама интенсификаци ярах йола февральски Пленума решенеш кхочаш а еш дерригача халкъа социалистически яхь юкъебахаб Нохч-ГІалгІай юрта бахама къахьегамхой. Ер декхараш оттадаьд цар шоашта хьелдашка: 1964 шера чудахьа ялат 30 миллион пуртага кхоачале, пачхаьалкхен амбарашка 10 миллион пут ялат чутасса.

Республика бахамий торо я укх шера 61 эзар тонн баьца даараш, 250 эзар тонн шекара свекла чуя. Цо йиш хулийтаргья пачхаьалкхенга 200 эзар тонн шекара свеклан 55 эзар тонн баьца даараш дохка.

Вай торо я дулх доакххилга 15 эзар тоннага, шура — 79 эзар тоннага, фуаш — 32 миллионага, тха 2280 тоннага кхоачале. Пачхаьалкхенна дІалургда дийна оазац 24 эзар тонн доахан, 70 тонн шура, 32 миллион фуъ, 3080 тонн тха.

ХІанзалца хьа чудахьа ялат алсамдаккхар керттерча даьгье дукхагІа дІадерца кхоачашдаьд. ТІеххьарча шерашка 40 эзар гектар дукхагІа дІадийнад из. ХІанзалха керда лаьтташ геттара мІезига дисача хана, ялат доакххилга хІахо алсамдоаккхалургда из дикагІа хьувкъадара наькъаца. Юрта бахама культураш хьувкъара керттерча резервех цаІ я минеральни удобренеш яххар.

80 эзар тонн минеральни удобренеш кхочаргья 1964 шера республика колхозашкеш совхозашкеш. Уж совхка хиначарел шозза 1962 шера хиначарел шозза ден дукхагІа я.

Кхочамхиллал тІоадад йолча Къилбаседа-Кавказе тоъал минеральни удобренеш еххача гураххьа дув «безостая-1» яха кІа дика хьувкъ. Вай республика сорташ тоххача участкашка минеральни удобренеш тайсача лаьтта хІара гектара тІара 40 центнер ялат будаь.

Удобренеш тоесарах боала пайда лаьттанцарча баллий культура боаранга хьежже хуа. Вай декхар да лаьтта дикагІа тоадар, дикагІа доала фу леладар, кхаш бІехдеча баьцашца йоасаш лоаттабар.

Химически удобренеша дика пайда лургба царех баьцоегІана уж мел еш а, дІайийна хІама дегІавра эш веществаш лаьттайна меллий а хьожаш кхетамца пайда эце. Цудукха юрта бахама хІара болхлочо йоаза еш почва, къаьст-къаьстача культура биологически эргалонаш, минеральни удобренеш.

ХІара бахаме хила еза удобренеш дІатовсаш йола машинаш, уж лоатте складаш.

Практико хьахьох минеральни органически удобренеш органо-минеральни смеса хьасане етташ хилча цар дикагІа пайда душ хилар. Минеральни удобренеша цхьана пайда эца беза кхох, кхыча моттигерча удобренех.

Кхашна дІаме хІамаш хьувкъара шоллагІа резерв я хиш дехка. Лаьтташ дукхагІа хилийтар, царех дикагІа пайда эцар. Хиш дехкача лаьтташка дика хьувкъаю дІаюэ культураш хьалха латтача бахамаша. Эггара кІезигагІа тІоадал йолча зоне уллача Шелковски управлене «Красный пахарь» яхача колхозо климатически хьалаш миччча тайнара хуле а зарядка еш цкъа хий хиллача юкъера лаьрхІача гектара тІара 30 центнер хьажкІаши 22 центнер кІаи чудахь.

Цхьабакъда, дукхагІа йолча колхозашкеш совхозашкеш кІезига пайда эа хиш дехкача латтаех. Юкъера лаьрхІача кІа — 20 центнер, ялата йийна хьажкІаш — 22,6 центнер, шекара свекла — 211 центнер мара ялаэар совхкe республике хиш дехкача лаьтташкара.

Хиш дехкача лаьтташка дІаюв хІамаш хоза ца хьувкъара керттера бахьан да, йоах докладчика, планировка ца хилар, дукххача бахамашка хиш дехка хоаш хах ца хилар. Из бахьан долаш хиш дехкара заламаш кхоачаш ца еш ше. Хиш дехкача лаьттаех пайда ешера гІулакх тоаде деза.

ДІахо белгалбоаккх докладчико дІадувча фуна лоархІам. Аттха, йоах цо, массанахьа а «безостая-1» яхача сортах доала кІа дІадувш хилча шоаза дукхагІа хургла чудахьа ялат. Республикерча дукххача бахамашка кхетадаьд ца, цхьабакъда, цхьайолча моттигашка хІана а йолаш а консерватизм.

ДукхагІа долча даьгье республике дІашо хьажкІаш дика хьувкъаш йолча ВИР-63, ВИР-42 яхача гибридех я. Цхьабакъда, гибридни фу кхоадар гІулакх леладара латт вай. Республиканска юрта бахама опытни станце декхарийла я гибридни фу кхоадара гІулакх тоаде.

ЧІоагІа торкам тІабахийта беза вай республике дика пайда луш йола культура — шекара свекла дукхагІа дІаера. ДІадахача шера хьалха латтача свекловодаша цхьадола толамаш даьдадале а пачхаьалкхенга свекла дІеладара план кхоачашъянзар вай. Цу гІулакха бехке дар Шаьлен Урус-Мартанен бахамаш.

Шекара свекла дика ца хьувкъар звенош дерІгІа мІамагІ ца йохкар бахьан долаш да, доло ба механизаце боарам. Дукххача бахамашка агротехнико телхаяь. Шекара свекла хьувкъаяра эша даррига хьалаш долаш да республике, царех боккъонца пайда эца беза.

Докладчико белгалдоах коартол дукхагІа йиххар вай республике чІоагІа лоархІам болаш хилар а цу культурана вай республике боккъонца торкам тІабохийташ ца хилар а. Боккъонца лоархІам бац коартола Советски Веданен районашка, Наьсарен, Сунженски, кхтта кхыча производственни управленей а партокомий а болхлоша, бахамий кулгалхоша. Цхьадолча бахамашка хьуметтех дІайийнар массел а хьа ца йоалаш во хуа коартол.

Коартола ма эшшара хьадамда «Назрановский», «Октябрь 40 шу» яхача совхозашка, амма цигга а хилац товарни коартол, хІана аьлча чуэцаш дукха йолю лечкъаю. Вай керттерчарех декхар да баха нах коартолана Іалашбаф.

Бешамаш комсаш леладара гІулакх дувцаш докладчико белгалдоах, тІеххьарча цхе шера вай республике комсий бешамаш кхоаза дукхагІа хилар. 17 эзар гектара тІа а уж хІанз. Вай торо я комсий бешамаш 50 эзар гектарага кхоачаш шерье.

Химизаце ирригаци ярца цхьана лаьттанцарча балхашта механизаци яра боарам а лакхбе безе вай, йоах докладчико. Комплексни механизаце хьахьегама овсарле лакхъергья, продукташ яхарга дІабода мах лохберг ба колхозийн совхозийн экономика яйергья. Цу лаькъера вай торонаш хьахьох республикерча хьажкІаши шекара свеклан леладеча механизированни звеной опыто.

ДІадахача шера мІашагІъехча хиначча механизированни звенонша доаттІача тайнара новкъостал деннар В. Светличнен В. Первицкен технологи балха юкъаяхьара. Юрта бахама кулгалхой, специалисташ кхетадеш хила беза комплексни механизаци ца йича лаьттанцарча балхашта интенсификаци е мІоаттІехьдарг ца хилар.

88 механизированни звено я вай укх шера Первицке методех болх беш, 36 звено хургья Светличне технологеца шекара свекла хьалкхеш. Царга я эшаш йола машинаш, удобренеш, гербицидаш. Укх деношка царца семинараш, практически семинараш я еа, уж кердача технологех болх бе Іомае еза управленей болхлоша.

Пачхаьалкхено шортта техника лу вай республикана. 1964 шера 600 трактор, 370 совгІа тайп-тайнара йола комбайнаш, кхыйола машинаш йоагІа колхозашта совхозаштеш. Цу техниках боккъонца пайда эца беза.

Дукххача бахамаша дерттІа пайда эц техниках. Цхьабакъда, эррига республика хьайцача леладара латт техниках пайда эцара гІулакх. Масала, 1963 шера условни тракторо баь болх 497 гектар мара хиданзар, хІаьта Наьсарен управлене бахамашка кхы а кІезигагІа — 295 гектар мара баьнар. ЧІоагІа ве доал трактораша цхьан сменах мара болх ца барах. Шин сменех болх бе 1100 тракторист тоъацар республике совхка, укх шера а 900 ен. БІаь тракторист тоъац Наьсарен управленe бахамашна.

Хьайбай бахама интенсификаци яра мел эшар долаш да вай республика. Хьалха латтача бахамий а дикагІа болча хьайбаш леладерий а опыто хьахьох из.

Цхьабакъда, йоах докладчико, эррига республика хьайцача леладара да хьайбаш леладерий хьокхамаш. Колхозашкеш совхозашкеш доахан кІезига да, цар продуктивность лоха я, продукцеган дІабода мах лакха ба.

Къаьстта дукха кхоачамбоацараш да шура йоахкхача, бахамий кулгалхоша дукха дІатед дета доахан.

Хьайбай продукташ яхарга дукха къаьхегдаш, доакъар доде. Цудухьа дулх, шура, кхыйола продукташ мехка еза я.

Доакъарна хьайбаш Іалашдара кІезига терко ю цхьадолча бахамий кулгалхоша, доакъар кийчдара планаш уттаза.

ДукхагІа долча бахамашка керттера доакъара культура хьажкІаш я. Цудухьа чІоагІа торкам тІабахийта беза хьажкІаш леладара, уж хьувкъадара. ВІалла мегаргдоцаш дац сесар ца деш буса хьажкІаш силосе юталга. Силоса йийзача хьажкІашта а доаттІача тайнара гІулакх де деза.

Доакъар дукхагІа деккхара доакъара культураш хьувкъаьае а лаьттах дикагІа пайда эца а беза. ДукхагІа дІае еза горох, вийках кхыча бобови культурайн смесь. Шерде лела шоалагІа хьажкІаш юлга.

Доакъар дукхагІа деккхарца цхьана доакъар витаминаш а еттташ тоадалга мІаштІехьдакхха деза. Хоаш да карбамица чотах доакъарцара белокаш 30 процент алсамйоалаш хилар. ЧІоагІа торкам тІабахийта беза В-12 дІадув витаминах пайда эцара.

Хьайбай бахама комплексни механизаци яра, Іаьсашта искусственни шура меларба, кхыйола дешаш дувц докладчико. Къаьстта торкам тІабахийта дувц цо Іилманна карагІдаьннарах, хьалха латтарий опыт юрта бахама производствана юкъехьара дешаш. Кагерманова, Шарунова, кхыбарий опытех шерра пайда эца беза, йоах докладчико.

Доккхий декхараш латт юрта бахама болхлоетта хьалхашка, йоах докладчико, хІанз, юрта бахама чІоагІа лоархІаме йола ха хьатІакхаьчача хана. Сихха чаккхдаккха деза бІаьстан балхашта кийчо яра гІулакх. Къаьстта йоакхо е еза дІалув фу Іалашдара. Чехде деза гураххьа дийнача ялатийна подкормка ялга.

Март бутт боаш дикка йовхъяла езаш я вайцига, малхбузехьара бІайха мух баргбац. Цудухьа сихха дІахьоала еза тІоадал.

* * *

Преденшка эггара хьалха къамаьл дир Шелковски производственни управлене парткома секретара нов. Полушкина. Тха управленерча къахьегамхоша дог гІоздаьнна тІаьйнар КПСС ЦК февральски Пленума решенеш, аьлар цо. Районe партийни организаце къаьстта терко ю дукхагІа ялат даккхара. Цхьадолча хьалха латтача бахамаша дика толамаш даьхад цу даьгье.

Орзтора белгалбоаккх хиш дехкача лаьттай лоархІам. Цхьаьнха а торо я тха — дахьаш шера шин хьувкъам чуэцар. Масала, совхка ца бола ялаташ чуийцачух тІехьагІа 220 гектара тІа дІайийна хьажкІаш дика хьийкъар Кирова цІерахча колхозо.

Тешавеш дувц нов. Полушкина колхозашта комплексни хьасане «Сельхозтехника» объединение гІуллакх дарах хьадовлача беркатах. Цу тайпара гІулакх даьча «Коминтерн» яхача колхозе хІара условни тракторо баь болх 190 гектар дукхагІа хилар. Иштта, вайлене хилар из Ленина цІерахча колхоза а: дикагІа пайда ийцар машинех, кІезигагІа дІахьар запасни овтхалаш, кхыдараш а.

Бахамий балха юкъе йийслуча цхьадолча кхоачамбоацарех дувц нов. Полушкина. Доакъар кІезига хилар бахьан долаш лохъеннай хьайбай продуктивность; дукха доахан дайнад. ХІахара кхоачамбоацараш дІадахара а бахам тоабара я да дааараш белгалдаьхад 1964 шера тІаьйцача социалистически декхараш тІа. Цхьабакъда, тхона новкъостал эш, къаьстта техникаца. Тхона сетота эш лаьтта оахка машинаш. Ужаш ца хуле дика лаьрхІача лаьттанцара планировка е йиш яц. Шоай доалахошка — цІаурапица лелаеча кхьо лорІ шелкобанна.

Колхоза экономика айра дика толамаш даьхад Шаьла производственни управлене Ленина цІерахча колхозе къахьегамхоша. Пачхаьалкхенга ялат, дулх, шура, фуаш дохкара планеш тІеххоачашъяьй цар. Из бакха толам бакхха шоай миштта мІаштІехьдаьнад дийцар колхозе председателя нов. Муслуева.

— ДикагІболча хьажкІаш леладераша СССР Лакхехьарча Совета депутата Ильясова Джанетре а кхычар а, — аьлар цо, — хІара гектар лаьттах тІара 35,7 центнер хьажкІаш яьхай. «Кулг-кара болх ца беш 200 гектар дІайийна хьажкІаш хьалхенай механизатора Тутаев Хьуса. Дика хьийкъар цуп хьажкІаш, хІаьта колхозе хьачарел эггара дарегІа а я уж.

Низ ца кхобеш къахьийгар хьайбаш леладераша а. Эггара дикагІа хьокхамаш да доарка Тазбаева Кхокхий. Ше дозабеча хІара Іаттагара 3300 килограмм шура яьккхай цо.

Колхозхоша хьинаре къахьегарах план кхочашъяь а ца Іеш къахьегама деноех дукхагІа хІама далийта я торо хилийтар. ДикагІа къахьийтарашта цуа совгІа ялат а ахча а деннад.

Цу гІулакхо хьахьегамхоша шалха беза кхы а хилкбабі. Колхозхоша дика балхам дир дІаяххача гураххьен укх Іайя. Гураххьа дІа мел дийнача ялаташта минеральни удобренеша подкормка яьй, бІаьстi ялат дІадувргда лаба тІа.

Хьайбаш лебалара а цар продуктивность даккъара а даьгье парте хьалхашка отталь декхараш кхоачамдара совхозийн колхозийн къахьегамхошта республиканска ветеринарии Іилма-тохкама станце Іилмахоша дечa новкъосталах дийцар цуп директора нов. Мочалоевса.

Іилмахоша, колхозийн совхозийн белхалоша, специалисташа цхьана дукха болх баьб доахан Іахар ца дитара, хьайбаштех вон тІарча оалхазарийтех лазараш ца хилийтара.

ХІанз хьайбай бахамашка эггара бехктокхамагІа йола ца тІахьчай — дахкаш латт жим доахан, Іаьсийн Іохарийн ца дойташ хьалххедар хІана керттера декхар да. Из дикза кхоачашде мІаштІехьдаргда ветеринарии Іилма, хьалха латтача хьайбаш леладераша карагІдаьнарараш производствана шерра юкъехьаргатьежна. Цу гІулакха шоай еррига терко тІахийтай станце Іилма болхлоша, лела а лех балха юкъе а яхкь хьайбашир хулача лазарашта дуьхьала тахавинагІа йола ноккха.

Дика пайда баьлар кердача препаратах — йодинолах, могаш болча хьайба цІий памогаш хиначоа тохарах. Керда дерба препараташ микроэлементаш мел эша кийчъе еза хІанз.

Шоаш пайдане хилар хьахьехад Іилма боллалой рекомендацех «Горячеисточненский» № 1 йолча шурайн совхозашка хьалхьинача противоклещевни душевой установкана а хиш дехкача каналашка а болбашкаш леларо.

Къамаьл ду нов. Абубакарова — Наьсарен производственни управлене начальника. БІаьстан балхаш дІаволадаларга хьежаш ба Наьсарен къахьегамхой, аьлар цо. Боккъонца тоаь ньинай еррига техника. Долаш дола фу дІадувчча боарамга дІайкхоачадаь. ВІашагІъеллай 92 звено, царех 32-не Первицке методах болх бергба, 6-не — Светличне методах.

Управленен специалисташеш йоаттІаш йола терко яй трактораша шин сменах болх байтара, хІанз бІаьи механизатораш ба дешаш.

«Назрановский» «Октябра 40 шу» яхачех совхозашка хІанз дикагІа пайда эц минеральни удобренех.

Парте решенеша кхы а айдаь механизаторий хьинар, керда декхараш тІаийду цар. Масала, цІихезача звеньевойс Колзоев Баьхьаудина доаш деннад хІара гектара тІара 80 центнер фуадъьлача хьажкІий яккха.

Хьайбаш Іаьтара доакхилга а во лелац, йоах дІахо нов. Абубакарова. Фермашка дукхагІа юкъекхуьр биостимулятораш. Шура йоакххилга хила деззача боараме дац, хІаьта а шура деший тІаеттаду.

Ялат дукхагІа даккхара хьаьстта дукхагІа терко ю наьсархоша. Тхона дика хов минеральни моттигерчен удобренеех шерра пайда эцаро мара ялат дукхагІа даккха торо хулийтаргйоццага. Бригадаш, фермаш балхах дог лазача, балхах кхетача нахаца чІоагІъе еза. Ла мегаргдолаш даццхьабола кулгалхой докладноеш а аьлаш бехктокхама кІалхара бола тІертнага. Ца эшаш дола Іалаьмата дукха каьхаташ ухийт управлене юрта бахама продукташ яхарен кийчъярен Министерства. Управлене болхлоех дукхагІа теша деза. Дукха ха йоа управлене боллалой Министерстве хьалбехаш а. Уж кхоачамбоацараш сихагІа дІадаха деза, цар тхона чІоагІа новкъале ю.

Парте Центральни Комитета февральски Пленума решенешa, Никита Сергеевич Хрущева доклад хьинар айдаьд тха колхозой, аьлар Сунженски производственни управлене цІеча Эскара цІерахча колхоза дикагІа йолча доярка нов. Соломатинас. ДІадахача шера дІара Іаттагара 3000 килограмм шура яккха дош деннадар цо, хІаьта яьккхар 2350 килограмм а. Лаккхара толамаш даьхад цук новкъоста Лукьяненкос, кхыча доаркаша а. Шоаш тІаийна декхараш тІеххоачашдеш бола ахархой, жа Іуй, баьца даараш леладераш дукха ба колхозе. ДІадаза шу хала хиннадале а ялата кхыйола культураши дика хьувкъайир колхозе, тІеххоачашйир пачхаьалкхенга ялат, баьца даараш, дулх, фуаш дохкара план.

— Цхьабакъда, — аьлар нов. Соломатинас, — 1963-ча шера шура йохкара план кхочашъянзар колхозо. Совхкара кхоачамбоацараш балха юкъера дІадахара оарцагІбаьннаб хьайбаш лелалераш. Іаьсашта искусственни шура мелаир бахьан долаш оаха кхо а эзар пачхаьалкхенга ахна а ехкай эзараш килограммаш шура. Воккха пайда баьннаб тхона доакъарах карбамид еттарах, кхыдола кердадараш юкъехьаьрах. Укх шера шура яккхара план тІеххоачашъеш хьайоагІа тха ферма. Колхозхой дика кийчбеннаб бІаьстан балхашка.

— ДІадахача шера Даьлла аьтто баьраша миллион пут ялат чутасса доа деннадар оаха. Из декхар толаме кхоачашдаьд, — аьлар «Надтеречный» совхоза директора нов. Ветошкина.

Воалаво йоаккха продукци дегІаярах дувц цо. Укх кхоь шера цкъан ялаьан лакхденнад ялат, дулх доаккхилга, хІаьта шура йоаккхилга — шозза. Цо торо хилийтар совхоза экономика тоае. Нагахьа санна 1960-ча шера совхоз доаккха зе деш хиннадале, 1963-ча шера пайда баьлар цо.

Кхы а йоккхагІа торонаш я тха хІанз. КПСС ЦК февральски Пленума юрта бахама производствана интенсификаци е тІахьийхаб юртбахама боллалой. Шаккха аккха хиначча тайпара дукха минеральни удобренеш а хІанз совхозага, цо торо хулийтаргья массе а культурай хьувкъам лакхбе.

Партен правительствен йоаккхона гІулакхашца дош лу совхозе коллективо. Укх шера 1 миллион 200 эзар пут ялат дохкаргда Даьхенга.

БІаьсти ялаташ дІайиче дика кийчъеннай совхоз. Хаппахьа а дика а кийчдаьд лаьтта, дІадувча боарамга дІаккхоачадаьва фу, тоаьй техника.

Ножай-Юрта производственни управлене 1958 шера вІашагІъяллача «Октябра 40 шу» яхача колхоза керта латт нов. Османа. Дукххача хила дика, йоах оратора, колхое цІенхоастта тІехьалсачерах яр. ДІадахача шера из гІулакх кІезига тоаденнад. Нагахьа санна хІанзалца колхозе звенош вІалла дикалеце хІанз уж вІашагІъехкай. Цаккха ца дьаьккхача тайпара дукха ялат дьаьккхар совхка колхозо. Массехказа лакхъеннай колхоза доходаш, дукхагІа хІама лу колхозхошта къахьегама деноех а. Парте махьеххара, белгалдаьккхар колхоза председатела, патриотически хьинар материально а хьалловцаш хила деза. Цох хьадовла беркат доавийташ доле масалаш доаладу цо. Баьча балхах кхы тІа а совнагІа хІама лулга мІалла хьоа а дацар хьалха колхозе. Баьча балхах кхы тІа а совнагІа тІама лургда аьнна совхка правлене аьнча сагтешацар. ХІанз цох тайшаб нах, хІаьта уж колхозе юха а ух. Оратора доаладаьча кхыча масало хьахьох къахьегамдара безам совбаккхаро интенсификаци яра чІоагІа гІо делга. Поливальщикаш боаваш кхашка хий декхилга во леладора. Из болх берашта дукхагІа хІама даларо из гІулакх тоадир.

Колхозхоша дукхагІа лоархІам бу минеральни удобренеи. Цхьабакъда, минеральни удобренеи тоъам хилалд яц. «Сельхозтехнико» оача еннa заявка йоаьй. КІезига я техника а. Дуга санна йола культура механизмаш йоацаш хьелургьиц.

Трибуна тІа ва ордец лелаеча Грозненски мехкдьтта чакхдоалача завода директор нов. Семенец. «Лермонтовский» совхоза шефство лелаеча мехкдьтта чакхдовхараша новкъостал даьд хьайбай фермашта, птичникашта механизаци а кхыдола гІулакхаш а дера. Совхоза боллалоша шефашца цхьана социалистически яхь итогаш юва, дІахо де дезараш белгалдоах.

Укх деношка совхозе хиннай заводера яха делегаци. Хьайбай фермашка доахана хий меладара механизаци яра дешаш дийцар цар. Заводо совхозе дергдолча новкъосталах дийцар делегаце членаша. Первицкен Светличнен методех вІашагІъеххача звенонашта эшачунга хьожаргба завода технологаш.

— Дика хургдар, — аьлар дІахо нов. Семенеца, — заводера коммунистически къахьегама бригадаши Первицкен Светличнен методех вІашагІъехка механизированни звенош шоайла бувзам болаш аларе.

Республика колхозашкеш совхозашкеш юртбахама растенеи вредителашта лазарашта дуьхьала лоаттабеча къоасама химически средствах миштта пайда эц дийцар растенеш лорадара йолча республиканска станце начальника нов. Урманчиева. Цу гІулакха дІадахийтача цхьан сомо 10—12 сом дукхагІа пайда лу.

Из бакъаеш дола цхьадола масалаш доаладу оратора. Грозненски шурай совхозе дІадахача шера шин эзар гектара тІа химически «оасар» дир. Гербицидех пайда эцар бахьан долаш хІара гектара тІара 5 центнер ялат тІаккхийтар. Цуи лоархІам дика боаз Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхозе а. Химически «оасар» дара кхетамца пайда эц укхаза самолетех. Сунженски производственни управлене «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозе горох лелаеча химически средствашюкъеяххаро а дика хьувкъайир из. Растенешта хула лазараш дІадехара дукхагІа пайда эц хІана химех.

1964 шера тІаийца декхараш кхоачашдара белгалдоац нов. Урманчиева, боккха лоархІам болаш я гербицидаши, химе кхыйола средствашии, материалашии. Из дика хьахьох нов. Светличне опыто. Цу опытах лаьца дувц оратора, хІаьта цунах республика бахамаша пайда эца а беза.

Трибуна тІа ва Сунженски производственни управлене «Ленина никъ» яхача колхоза председатель нов. Шадиев. Цо дувц КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеша тІехьаюса шоай колхое хьалха латтачарна тІехьалкхеяра, цуп экономика айра хийса никъ хьийхаб, ахаш. Уж решенеш дегаш гІоздаьнна тІаийцай колхозхоша.

Колхоза экономика айра де дезараш белгалдаьхад колхозхоша. Цу даьгье хьалхара толам баьккхаб. ДІадахача шера ше мІашагІъеллача деша эггара хьалха пайда беннаб колхозо.

Из болх дІахо а дьош бе. Шоай шефе, «Победа» яхача колхоза новкъосталца эргаьккхай ялаташ хІадувцка лаьтта структура.

140 гектар лаьтта, мел эша техника тІачоагІ а аь механизированни звено вІашагІъеллай. Тхо тешаш да ху лаьттан тІара доамал хьалашка а кулг-кара болх ца беш хьажкІаш хьувкъае йиш хиларах.

Колхоза лаьттан тІа а эрай тІаьнна дукха пайдане культураш. ХьалхагІа уж вІалла а тергал яцар. ХІанз царех я пайда эцаргба. Укх бІаьсти хьоир гулбаьб колхозо, 25 тонн ехка а ехка цунах 11,5 эзар сом ахча ийцад оаха. Бахача накагара катий бежаш хьа а айда долаш даьгІешна уж дорсте, а даь пачхьалкхенга доахкарга укх шера. Цо а дикка новкъостал даргда колхоза экономика айра.

Къамаьл ду Грозненски производственни управлене «Старо-Юртовский» совхоза механизатора нов. Эльмурзаева. 1958 шера вІашагІъеллай цуп механизированни звено. Цу хана дена сагг хувцанненнарг нага. Цу шерашка чІоагІбеннаб коллектива барт, механизаторашта поллагІа а машинаца болх бе хов. Цухуха толамаш а да цар гІахвуташ.

Дика хе йоалаш болх бир звенос совхка. Мошача доакъара лаьрхІа дІайийна хила хьажкІаш тІаийца хиначча декхарел 30 центнер дукхагІа хьувкъайир, гектара тІара чуийцар 25 центнер горох. Халача балхашта механизаци яро мІаштІехьдалийтар продукцега дІабаха мах планах лаьрхІачул лохагІа хилийта.

Шеначо дег тІара хьийгача къих боагІаш боля мах баьб. Дукха хе йоацаш коммунистически къахьегама цІи еннай звенон. Хьийгача къих кхы тІа а 4000 сом ахча деннад цуна.

— Цхьабакъда, мехка дикагІа болча механизаторел тІахьадус тхо, — йоах нов. Эльмурзаева. ХІанз маьхка еза я оаха йоаккха продукци, бизза пайда эцац эррига торонех.

Центнер продукцега дІадодар лохдергда звенос. Тхо кийсача никъ тІа да — лаьтта шортта удобренеш тохаро лакхбергбац хьувкъам.

Трибуна тІа ва Урус-Мартана производственни управлене «Самашкинский» совхоза директор нов. Дышников. Цо цІераш йоах социалистически яхье хьалха латтарий, дувц царна карагІдаьннарех, хоам бу механизаторашa, хьайбаш лехадераша миштта чакхдаьккхад дІадаха шу, укх шера тІаийца декхараш белгалдоах.

Цхьабакъда, деррига а директора дийцача тайпара хиле дац совхозе. Цхьадараш сов хоздаь дийцар цо. ХІанз а ремонт яьаланза итт трактор я цига, кхашке эряхха хийча эц эррига сенокаш, культиваторашцо, кхочам болаш дац макхаш, машинашта эша запасной овтхалаш. ХІаьта а нов. Дышникова кхы цІий ца луш йоах «Трактораш ремонт яь яьннай».

— Шуга кхаь бахкка безам Іа са: тахан тха хьайбаш леладераша кхоачашъяй пачхаьалкхенга шура йохкара хьалхарча квартала план, хІаьта дулх дохкара плана-м оаха идяра бетте а кхоачашъяй. — Ший къамаьл иштта дІадолалир № 1 йолча Грозненски шурий совхоза керттерча зоотехника нов. Емельянова. Кхыча бахамашкарчул дукхагІа шура йоаккх укхаза хІара Іаттагара, ферма болхлоша майрра юкъехкхуь кердадар, толашагІдар, сихха дІадоах кхоачамбоацараш. Гидропоники хьасане хьалкхадешма доакъар талариа цІендаль дІадоаккхаш латт Іаьсий цомгаш хулагеех уж доайген. Іаьсашта тола искусственни шура найха а боласеннаб фермашка.

Наьха санна мІашаргдаьд хьакхарч йоалга. Хьайбашта тол В-ха витамин йоалла биомасса, хІаьта цул совгІа деттача доахана доакъара дрожжаш тел. Цу гІулакхашца дикка лакхъаьй шурай хьоаньл.

— Уж дрожжаш Черсий-Балкхарой республикера кхуль оаха вай республике цистонош завод йолалне а, аьлар нов. Емельянова. Хьайбаш леладерий болх тоабетт кхоачам хилал хий ца хиларо. Ахкан мехе из бахьан долаш дукха шура эшлу.

№ 3 йолча Грозненски оамийн баьца даарий совхозо хІара шера бокха пайда бойш. Цунах дийцар совещане хиннараш агронома нов. Сорокинас.

— Производствана интенсификаци ярахи хьанала къахьегарахи кул из, — аьлар цо.

Помидораш дукхагІа хьувкъарна йолаш дикагІа дола тайпа дІадув.

ХІанз цхьайола помидораш хьалхагІа париникашка тІоаийта а ца юзе, ювшех лаьтта дІаюю. Цунга къахьегам кІезигагІа бода, дукхагІа хьувъ.

Дика хьувкъайир цереш, кабуц, кхмараш.

Баьца даараш леладерий бригадиро чІоагІа новкъа хеташ дийцар Грозненски «Горплодоовощторго» шоашта кхочам хилалин хІама чуйлда мегаргйолам яьккаш лоаттаеш ца хиларах. Из бахьан долаш бала новкъарле кул, продукци мелапара йоал, аьлар цо.

* * *

Совещане къамаьлаш дир Къилбаседа-ХІирий АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума председатела нов. Хетагуровас, мехка цІи хезача хьажкІаш лелаечо, Черсий-Балкхарой республике Ленина цІерахча колхоза председатела, Социалистически Къахьегама Турпала К. К. Тарчоков.

Совещане юстаболлаш къамаьл дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара нов. Титова.

* * *

Керда рубежаш йоагал а хьалха барт бовлаш 1964 шерара социалистическе декхараш тІа а айна, совещане дакъа доттархоша чІоагІа йіс зе хиша мобрнел луй письмо дахьийтар парте Центральни Комитетга, Никита Сергеевич Хрущевга. Цул тІехьагІа юрта бахама дикагІа болча механизаторашта специалистаща сийлен цІераш елрах. ДІалоа культурай хьайбай бахамий дикагІа болча дукххача белхлошта Сийлен грамоташ еларах доде Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиуму Укатаце дейхар. Производстве дикагІа болча дукххача белхлошта боккхазза шоаш совгІаташ делар.

ХIАРА САГА УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА

Медицински болхлой республикански актива собране дакъа лоацаш хиинараша берригача медицински болхлошка, общественни, боахама организацешка, республике бахача берригача нахага даь кхайкарал.

Деза новкъостий! Медицински болхлой республикански актива собране болх бу КПСС XXII-ча съезда, парте Центральни Комитета декабрьский февральски Пленумаша дегаш гIоздаьха советски халкъо лакха хьувхьамаш дахара, наьха хьал-торо тоаяра, Iалама низаш эшадара а уж наха гIулакх де отталара а низ ца кхобеш къахьегача хана.

Тхо тешаш да уж деккараш кхоачащдергхиларах, хIана аьлча вайна кулгалдеш я вай мокх сийрдача кхоанега — коммунизмага бугаш йола цIаккха а лергвоацача Ленина сийлахьйоккха партя.

Вай мехка толаме коммунизм хьалъяра доккха новкъостал ду халкъа унахцIено лораяра парте даим еча йоаххоно. Вай хьалъю коммунизм, коммунизме даха дезаш а да вай, вай дерригa а де дезa коммунизме бахаргбола нах цхьаккха лазар доацаш, могаш болаш, денал долаш, вай дахача хозача заманна хила хьакъ долча тайпара хилийтара.

Бахача наьха унахцIено лораяра Iалаьмате йоккха терко ю КПСС Центральни Комитетои Советски правительстваи. Советски Iаьдал даьннача шерашка дукха хIама карагIдаьннад цу даькъе, дIаьхденнад советски наьха вахар. цIендаь дIадаьхад кхераме дукха инфекционни лазараш.

Берригача мехка санна вай республике а шерагара шерага дегIаух дарбан - профилактически учреждений сеть. дукхагIа хул медицински болхлой, тоалу бахача наха медицински гIулакх делга. Халкъа унахцIено лорвеча дукхагIа дакъа лоац общественносто. ТIехь-тIехьагIа дукхагIа хул медицински болхлошта новкъостал деш бола Красни Креста общества членаш профсоюзни активисташ, тайп-тайпара организацеши учреждениеш.

Республике йолаш я инфекционни лазарашца, туберкулезаца къовсам лоаттабара дукха къахьегаш йола хьалха латтача медицински коллективаш — уж я ГIойтIара участкови больница, Курчалоевски районни больница, Шелковски района, город Гудермеса. Грозненски городской республикански санитарно -эпидемически станцей медицински учреждениеш, город Грозне 4-ча горбольница, туберкулеза дуьхьалара республикански диспансера коллективаш.

Республика массайолча дарбан-профилактически учреждениеша пайда эца беза цу коллективай опытах. Цар лардаш тIа вIашагIйолла еза хьалха латтарий опыта школе, массанахьа дIайоаржае а юкъеяхье а еза из опыт.

Цунца цхьана цхьайолча дарбан-профилактически учреждениеша лерттIа лелабац инфекционни лазараш ца хилийтара тIехьара болх, лохача боараме латт профилактически маьхий деттилга, цхьаболча медицински болхлошта дика йовзац инфекционни лазарий клиникеи диагностикеи.

Республике кIезига ях лерттIа тоаянза, кIезига гаьнаш егIа, кхоачамболлаш водопроводни сеть, канализаци, банеш йоацаш йола нах баха пункташ.

Деза новкъостий! Оаха, медицински болхлой республика актива собране дакъа лоацараша, тIахьех шо инфекционни лазарашца, туберкулезаца лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лацара.

Эггара хьалха оаха тIахьех шо антисанитаренен культура йоацаш хиларан дуьхьал довлара. Вайлах баха пункташ дика тоаена хургйола, сихагIа банеш хьалъергйола гIулакхаш вIаштIехьдоахаргда вай, цIенхаштта къовсам лоаттабергба вай санитарни культура чIоагIа лакхъяра. Юрташи городеши тояра, гаьнаш йоттIара деча воскресникашка 50 сахьатал кIезигагIа доацаш болх бара. общественни хьисапе водопроводаш, наькъаш, фельдшерско-акушерски берaш дув колхозни цIенош хьалдеча хьинаре дакъа лацара тIахьех оаха республика хIара къахьегамхо. Цу дешай къаьстта терко яр дех оаха Нажай-Юрта, Наьсарен, Шаьла, Урус-Мартана районий общественностагара. Городашка, юрташка, цIеношка, школашка, предприятешка, колхозашка, совхозашка хьоккаме порядоки культурен хилийтара медицински болхлоша яь а ца Iеш республика ерригача общественноста а лаьрхIа йоакхо е еза.

Шоай территорешка ялача дарбан учреждениешта шефство лелаяра, дарбан учреждениешта ремонт еча новкъостал дара, хIаьта эшача уж керда яраш хьалъяр дехаш тIахьех оаха колхозийи совхозийи кулгалхой.

Республика медицински болхлой! Партеи правительстваи хьалхашка оттадаь деккар кхоачашдара шоай низи знанеши тIаьхийта къахьегара тIахьех оаха шо: дифтери, бруцеллез, полиомиэлит, сыпной тиф. столбняк яха лазараш вIалла хургдоаца гIулакх вIаштIехьдаккхара, наха брюшной тиф, дизентери, коклюш яха а кхыдола а инфекционни лазараш хилар кIезигдара.

Ханнахьа профилактически тохкам белга, лазар хьалххагIе а гучадоаккхилга, цун комплексно дарба делга вIаштIехьдаккхарца гаргалдоаладергда вай воашта хьалхашка оттадаь деккар кхоачашдерга — туберкулез хулаяга цIендаь дIадоаккхилга.

Берригa медицински болхлой, хьехархой, культура, профсоюзий болхлой, комсомол, ерригa общественность 7 апреле хулаш долча Дерригдунен унахцIенои денна хийчо яра а из чакхдаккхара а хьинаре дакъа лацара тIахьех оаха.

Дарбан - профилактически учреждений балха денна тIаьхьожам лоаттабара, цар материально-технически база чIоагIъяра массаза а новкъостал дара, уж доагорпа, кхачан продукташна Iалашъяра, медицински болхлошта эзаш долa хьалаш Iалашдара тIахьех оаха советски, профсоюзни, комсомольски, боахама организацеш.

Юртащарча къахьегамхошта дика медицински гIулакх хар дукхагIча даькъе фельдшерски фельдшерско-акушерски болхлоех тийша да. Уж учреждениеш боккъонца юртара санитарни культура очаг хургйола гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

Медицински болхлой, советски, партийни, общественни, боахама организацеш, республика берригa къахьегамхой тIахьех оаха производствен бытен санитарни культура лакхъяра, хIара сага унахцIено лораяра тIехьа шерра болам боаржабара. Хьинаре къахьегарца воашкара доагIаш дола дакъа лоацаргда вай мехка коммунизм хьалъеча.

Нохч-ГIалгIайн АССР медицински болхлой республикански актива собранo тIайийцад массе раьза а волаш.

КХОМ БАРА ТIЕХЬА

Химически мехкдаьтта чакхдоахачей промышленноста предприятеш дегIаахарга хьежжа низ болаш хила деза энергетически боахамаш а. Цунца цхьана ца хадлаш къовсам лоаттабе беза электроэнерги, газ, пар, хий кхоадара. Цу гIулаккага хьожаш я предприятей керттерча энергетикай службаш.

Нохч-ГIалгIайчен химически мехкдаьтта чакхдоахачен предприятешка дика ка а йоалаш леладу энергетически ресурсаш кхоехга. Мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски завода парафинови цехе мехкдаьтта продукташта фильтровани еча каст-каста электролампаш йохар, хIаьта цу гIулакхо фильтровани яра новкъарле а йора. Электроцеха болхлоша лаьрхIар уж лампаш люминесцентниччарца хувца. Цу тайпара лампаш дукхагIа я ах, хIаьта царна кIезигагIа электроэнерги а эш. Цу гIулакхо 155 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхойир заводе.

Иштта дика пайда баьнар центробежни насосаш болх бaь йоаллаше а автоматически дIайоэрглолаш вIаштIехьдаккхарах а. Хьалха из оператора дора, хIаьта из ханнахьа тIа ца кхоачаш цхьаккха пайда ца луш дукха электроэнерги а йоаеш болх бора центробежни насосашa. Республика заводашка меттел из опыт юкъейихьай Краснодарски Туапсински мехкдаьтта чакхдоахача заводашка а.

МоллагIча агрегатага, компрессорага параца болх байтачул дукха а пайданегIа да электроэнергеца беш хилча. Лоаца аьлча, моллагIча а предприяте керттера моттиг дIалоаца электроэнергеЦудухьа чIоагIа лоархIаме да из мамогта дукхагIа кхоэр.

Мехкдаьтта чакхдоаккхача заводашка пар, хий, электроэнерги, доагор кходара доккха новкъостал дергда паровойчоа меттел электропривод юкъехьаро. Цу даькъе дикка хIама даьд Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе. №№ 9, 14 йолча установкашка параца болх беча шин насоса меттел электропривод йола центробежни насосаш оттаьй. 1507 тонн пар кхобе вIаштIехьдалийтар цу гIулакхо.

Денна дукхагIа дегIаух Нохч-ГIалгIайчен промышленни объекташ, цунга хьежжа дукхагIа эшаргьа электроэнерги а. Цхьабакъда, массайолча предприятешка кхом беш электроэнерги йоатайойи электроэнерги йоаккхаш йола хIанзара мошносташ тоъам беш хургья. Масала, мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски заводе юха а пайда эц цкъа болх баьча парах. Технологически режим делаяра чIоагIа эшаш хиннача керда баьккхача параца хьалхагIа болх беш яр № 6 йолча цеха мехкдаьтта ловушка. Технологически - установкашка цкъа болх баь чакхбаьлна пар бохийт цига хIана. Цу гIулакхо торо хилийтар хIара шера 710 тонн пар кхобе, из хул шера 1500 сом ахча.

Республика мехкдаьтта чакхдоахача предприятешка Iалаьмате дукха йIовхал йоара пар дIаюха ухийтача турбашта лерттIа изоляци ца ярах. Аьлча кхоачамба, ниттa зехьа йоаеш хиина йIовхал юхаметтаоттаяра Грозненски ТЭЦ-е эзараш кубометраш газ йоагайора аьлча. Пар дIаюха ухийтача турбашта тешшаме изоляци яра даькъе а дукха балхаш даьд вай лакхехьа йийцача Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе. Из бахьан долаш хьалха зехьа боаш хиина эзараш тонн пар кхобе йиш хилар предприяте.

Электроэнерги, газ, пар, хий кходара тIехьа къовсам лоаттабу тха объединенена чуйоагIача кхыча предприятешка а. Цу бахьа йоагIаш йола терко ю производственно - энергетически контора, Грозненски крекинг - завода. 2 эзар вольт напряжени йолаш болх беш хинна № 2 йола насосни 600 вольт напряжение болх бергболаш яьккхай производственно - энергетически контора. Шера 30 эзар киловатт-сахьат энерги кхою из бахьан долаш. Туапсински мехкдаьтта заводе цкъа болх баьча хих цIаьхка а пайда эцаро торо кулийт шера 5 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое. Краснодарски мехкдаьтта чакхдоахача заводе АВТ яхача холодильнике дистиллаташ шелъяра АТ-1 яхача установка конденсаторашка болх баьче хих пайда эцаро 80 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхою хIара шера.

Цхьабакъда, мехкдаьтта чакхдоахача заводаша пар, электроэнерги, хий, доагор кходара йолча ерригача торонех пайда ец аьнна ала йиш яц. Цехаллаш къовсам лоаттабу цу торонех бизза пайда эцара а хьалха латтеча предприятешта карагIдаьннараш массанехьа юкъедахьара а тIехьа.

«Грознефтехимзаводы» яхача объединенена чуйоагIача предприятей коллективаша тIагIертта къахьега деза махуалд дукхагIа энергетически ресурсаш кхоера.

Г. ЗАСОРИН,
«Грознефтехимзаводы» яхача объединене керттерча энергетика отдела воккхагIа вола инженер.

ЦХЬАН ПИСЬМО ЛАРРАХ

Еза редакци! Ас чIоагIа дех шутара сона новкъостал дар. Укх шера 17 февраде шинза сахьатам чура а воалаш хада цамогаш хилар со. БурокIалхарча фельдшерага гIелла цу дийнахь Iурра Бурочурча больницера скори помощь йийхар. Цхьабакъда, из саррахьа цхьа сахьат даьнча мара яьзар. Цу машинаца Бурочурча больнице хьалчувигар со. Цу дана больницa метта хIамаш чуйола кладовка къайла хилар бахьан долаш со больнице Iа а ца вуллаш се хьалентача машинаца юха цIавоалаяр. Больница дежурни лоро вов. Боярске а са лазарга хьежача лоро-хирурга вов. А. Н. Васильева а аьлар сога «кхоана больнице хьал а воалаваь стационарни дарба де Iовулларгва хьо». Цхьабакъда таххьалца а скори помощь а е цу больницера лор а бIаргайийнавац сона.

Унахо ЗЯЗИКОВ Башир.
БурокIалхе.

* * *

Из письмо хьаккхачача тхо БурокIалда дахар.

Цхьаккха дарба ца дешцIагIа метта уллаш лар вов. Зязиков. Бурочурча лораша вишвалараал совгIа шоай юртарча фельдшера а вишенавар из.

Мишта хиний из гIулакх, малаa бехке вар? — аьнна Бурочурча больница керттерча лорага вов. Горчханошта хьаьттача больнице, лораш цхьанна хIаманна бехке бац,—йоах цо.

Скори помошaцa унахо больнице хьавоалаваьча хана дежурни хиниш лор вов. Боярский а лор-хирург вов, Васильев а хьежар цунга. Унахо хала цамогаш вар. Цхьабакъда, хьажарал совгIа хьаьм шоашта баха боацаш санна тIа-кIал йилла хIама яц аьнна ше хьалвоалаваьча скори помоша машинаца юха цIавигтайтавар цар унахо.

Больнице Iо а из вуллаш цIа хIана вахийтар лораша хала унахо? ШоллагIча дийнахьа унахо хьа а воалаваь цунна дарба хIана даьзар цар? ШоллагIча а, кхоалагIча а, иттлагIча а дийнахьа кхьиеттел из дага хIана веханаш шоана? Тхо больнице кхаьчачул тIехьагIа мара вахаьзар лор унахо Зязикова волча. Нагахьа санна тхо дахa хиннадецаре цу дийнахьа а гIоргацар: Иштта гIулакх хьалха хулаш дац цига, Наьсарен района къахьегамхой леткъаш ба йийхача шин хеннахьа аьгIаш скори помощь, моттигаш йиеслу вIалла ца йоагIаш а хьаш.

— Машинаш ца хилар бахьан долаш да из, — йоах керттерча лоро. Больница ков, — кIезиг-дукха мара ремонт е ца еэаш шиъ скори помоша машин латт. Шиъ латташ я, цаI лелаш я. Цу гIулакха йоагIача бесса уйла еза больница кулгалхошаи Наьсарен райисполкомо.

Р. МУЦОЛЬГОВА,
(тха спецкорр.).

Братскера Ангара тIарча Толстый мысага — Усть-Илимски ГЭС хьалъеча моттиге — кхачачлйе буллаш латта автомобильни никъ. Аьрдехьарча сурта тIа шоана бIаргагуш йола Эдучанка яха поселок Илимски тайга из бицлургбоаца никъ буллaрий шин тайпара чIоагIале я.

ЦIаккха дужаш дац тайга шиш даьнне екъаш долача наькъа тIа тIакинга тIа гIолла лелача машиний, тракторий, бульдозерий тетаеъ ГIишлонхой къонахчалои хьинaрои эшаний къора хьуинаш.

Аьтта оагIорахьарча сурта тIа: Братскера Усть-Илимие кхачталца бoда никъ биллара карьерера хьалбаккха безаш ба миллионаш кубометраш латIа.

Э. Брюханенко сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ВФП ИСПОЛКОМА СЕССИ

СОФИЯ, 18 март. (ТАСС). Тахан укхаза чIоагIа еза хьайилар Дерригдунен профсоюзий федерацe Исполнительни комитета 27-гIа сесся.

«ВФП хIанзарча гIулакхий а къамани дунен халкъашта юкъерчек масштаберча гIулакхашта профсоюзаша цхьа никъ доаларгбола политика йоаржаяра а хьакъехьара» доклад йир Дерригдунен профсоюзий федерацe генеральни секретара Луи Сайяна.

Машара духьа хьинаре къовсам лоаттабаьча халкъашна хьийга къа бахьан долаш ер тIеххьара ха, аьлар докладчика. белгалъяьннай дунен халкъашта юкъера кхохкам кIезигдукха кIаьд баларца, Цу хана чухь хинна лоархамегIара событи я атомни герав деш дола тохкамаш цхьадолча даькъе дехкара хьакъельарча Московски договора кулгаш кадар.

Вай цу тайппара, аьлар Луи Сайяна, дунен халкъашта юкъерча вахаре йоккха событи лоархI территориальни къовсамаьи доазоний хьакъехьара дешаши къоастадара низ юкъе боаккхаргбац аьнна паччахьалкхенаша дош далара хьакъехьа дунен халкъашта юкъера соглашени е договор де предложени а луш дунен мехкий паччахьалкхенашта (правительствашта) керте латтарашка Н. С. Хрушева яьийта послани а.

Вай тIеххьара заседани яьчул тIехьагIа дIаякача хано, аьлар дIахо докладчика, тешал ду, дунен социалистически системага, капиталистически мехкий болхлойи демократически боламга а къаман кортамукъаленка тIехьарча боламга а гIоллара прогресса низаш коталоиша дегIаухаш хилара.

Франце, Итале, ФРГ, Испане, Японе, Аргентине, Уругвае, Чиле, кхыча капиталистически мехкашка забастовкай болам шерра баьржа хилар белгал а даьккха, Луи Сайяна аьлар, иштта забастовкай болама юкъа геттара боккхача лоархIаме я машараи гера дIададаккхарaи тIехьа, фашизманен реакцени дуьхьала, ширача а кердача а колониализмаца дуьхьала, боккъонца йолча кортамукъален духьа къахьегамхоца лоаттабеча къовсамца цхьоагIо йола забастовкаш а.

ТЕЛЬМАН ВИЙНАРАШТА ТАIАЗАР ДЕ ДЕЗА

БОНН. 18 март. (ТАСС). Малхбузен Германе юстице органаша тахка ца тугаш дитад эггара вогIа долчарех цхьа зулам — немций болхлой класса баьчча Эрнст Тельман вер. Укхаза дIакхайкадаьд прокуратура дIахо ца тохкаш дитад Малхбоален Германе гражданаш болча Вольфганг Оттоси Альфред Бергерeи 1944 шера август бетта Бухенвальд яхача лагере Тельман верах бехке беш дола дош аьнна. Нах боабеча цу лагера эсэсовски персонала юкъе болаш хиннаб Оттон Бергери.

ХIама ца эшаш шин шу хьалха, 1962 шера, Эрнст Тельман верах дола керда гIулакхаш дейза дIаайттачуа тIехьагIа, воэзаш волча ГДР юриста профессора Каула Тельмана сесага Тельман Розас тIадилларах Тельман верах Оттон Бергери бехке веш дола гIулакх хьалгIоттадир.

Юстице органий кепа йоазон службае Кельне арабаьккхача хоама тIа белгаддоаьккхачох. Малхбузен Германе прокуратура органаша яча сдеастве хьахьекхар 1933 шера дена 1944 шера август беттага кхаччалца набахта воаллаваь Тельман «имперски кхерамзален ведомства» приказах гестапо гIулаккхерча шин сага бийсаи Баушен яхача набахтара Бухенвальд яхача лагере воалавир. Цига крематоре эхапе чу ве а вийна дакъа доагадир цул. Прокуратуро баьчча толкамо хьахьекхар, Эрнст Тельман вувш гестапо чиновникаша комендатура гIулакхера нахи тIахилар, «царна, хетаргахьа, Оттон Бергери а болаш».

Из иштта доллашель, царна еш йола следстви соцаьй, хIаьа аьлча, прокуратуро яхачох, хIанз «Тельман вера уголовни гIулакх боккъонца къоастале йиш яц, хIаьта иштта мара къоастаде йиш яц Бухенвальд яхача лагера комендатура хIанз дийна болча сотрудникех Тельман вувчи юкъе дакъа лоацаш е цу гIулакха гIо деш мала хиннав ха йиш яц».

Малхбузерча Германе юстице баьча соцамо чIоагIа эгIазйигай саг верах бехке барашта таIазар дар дIадехка дунен халкъий общественность.

ХАЛА ХЬАЛ ТIАОТТАДЕШ

БОГОТА, 18 март. (ТАСС). Латински Америка мехкашта ВIашагIкхийттача Штаташен цар тIаьхьожама кIал латтача дунен халкъашта юкъерча финансови организацешен тела заемаши кредиташ хала хьал тIаоттадеш лу. Масалана меттел доаладе негаргда 1962 шера мохк экономически дегIабара новкъостал дара Колумбийски института экономически дегIаахара межамерикански банко заемах денна 15 миллион доллар. Института директора Эрнандо Трухильос кепа йоазонга баьча хоамах дуьхьал укх дIадахача шин шера цу яхчах институтага хьарча йоал 10,6 миллион доллар да. Цунца дувзадений, белгалдаьккхар Трухильос, институт Iалаьмате халача хьала тIа хилар.

США ЛОАРХIАМЕ ПРОБЛЕМА

НЬЮ-ЙОРК, 18 март. (ТАСС). Къел США промышленни городашка хиина ца Iеш, юрта районашка а я, аьлар къаьна фермерски союза председателя Джеймс Паттона г. Сент-Поле (штат Миннесота) цу организаце шера хулаш йолча съезде. Из оалаш по белгалдаьккхар, американски фермерех ахане дукхагIа бараша вахара эшача хIамал дикка кIезигагIа хIама доаккхаш хилар.

Къелца лоаттабеча къовсамах йола президента Джонсона предложенеш могаеш, Паттона белгалдаьккхар «уж предложенеш Америкера къел дIаяккхара дезачун геттара эIамига дакъа мара ца хилар».

ВIашагIкхийттача Штаташка Iалаьмате чIоагIа къел яржа хилар а дийца, по аьлар, къела дуьхьалара къовсам толамца чакхбаргба, нагахьа санна ВIашагIкхийттача Штатий йийстача санна шерьенна бюджет кIезигйой.

ДЕ ГОЛЛЕИ МАТЕОСЕИ ПЕРЕГОВОРАШ

МЕХИКО, 19 март. (ТАСС). Укхаза йистеяьлар Франце президента Ш. де Голленеи Мексика президента Лопес Матеосаи юкъера переговораш.

Уж йистеяьнначул тIехьагIа хиинача коммюнаке тIа дувц Францeнеи Мексиканеи юкъера гIулакхаш дIахо дегIадоаладаьна дарддоацилга кхета а даь, шаккхе президент раьза хилар шин мехка юкъе технически, гIулакхаши торговли лелаярах йолча соглашенешта кулгаш язде. Уж иштта раьза хилар Мексике дIайохийта французски капиталовложенеш могаяра а мексикански капиталаца гIулакхаш лелалара а.

Коммюнаке тIа аьнад Латински Америка мехкаш дегIадоаладара юкъе Франце бола лоархIам белгалбаьккхар де Голле.

КАПИТАЛА МЕХКАШКАРА КЛАССОВИ ТIЕМАШ

Италера кога гIирс берий дерригача къама забастовка хилар.

Укх массехк дийнахьа хилар керда, шоллагIа йола Итале кога гIирс беча предприятей 135 эзар болхло юкъе вола дерригача къама забастовка. Анконе, Варезе, мехка кога гIирс беча промышленноста кхыча центрашка забастовка еш барий дукха нах юкъе бола митингаши демонстрацеши хилар.

Керда къахьегама коллективни договор дайта гIерт забастовка ераш.

Кхы цхьаьккха а кандидат

НЬЮ-ЙОРК, 18 март. ТАСС корр. Г. Васильева йоах:

Хоржамаш хилалехьа хьалхарча кампанена юкъе дакъа лоацаш йолча «эгIазаьча» сенатора Голдуотера тайпарча адиозни фигураште тIаккхийтар кхы цхьаьккха а цхьа «колоритни» личность — Алабама яхача штата губернатор бIарзагIа вола расист Джордж Уоллес.

«Расови сегрегаце йохе йиш йоаца принципаш даим хургхиларах» дукха къамаьлаш даь вола Уоллес къаьстта белгалваьлар соахка аьки цо Алабама яхача штата университете деша баьхкача негрий шин студентана ше никъ бийхкача.

Массанена а хетачох Уоллес президент хургхиларах цхьаккха а тешам бац. Хоржамаш хилалехьа хьалха лелалеча гIулакхашта юкъе цо де лаьрхIар да эггара аьттехьарча расистски элементий позице тIара хIана волча президента, укх шера гурахьа хургдолча хоржамашка шеко йоацаш, демократашкара президентална кандидат хургволча Джонсона низ бар.

Ассошиэйтед Пресс яхача агентства корреспондента дувцачох, хоржамашта хьалхарча кампане Уоллеса лаьрхIар да «демократически парте къамэна лелаеча хьалхлена а гражданин бокъонех йолча законо. проекта хьакъехьа по лаьцача позицена а Къулбехьен штаташта хIама тохар».

ЛОНДОНЕРЧА ПОЧТОВИКАША ДIАДЕХАРАШ

Лондонерча почтаи телеграфен дукха эзараш болча наькха 200 викало хьаллаьцар цхьан дийнахьа забастовка еръя аьнна яь шоай профсоюза неполнома решенеш. Английски столица почта болхлоша дIадех балхах доагIа алапи лакхдар.

ЖА IУЙ — ВЕЖАРИЙ

Шелковски производствени управлене Кирова цIерахча колхозе дика бовзаш ба вежарий жа Iуй Абдулмежидов Джабраили ИсмаIали. Тешаме кхоачашду цар шоашта тIадилла деккар, доккхий къахьегама толамаш доах балха тIа. Из бахьан долаш дукха беза вежарий колхозхошта. Цар сий массане а ду.

Вежараша лелабеш ба шу далаза бола 730 Iаьхаря 635 жийи. Дика вIаштIехьдаьккхад уж кхоабилгеи царна гIулакх делгеи. Ханнахьа ремонт е яь, дика йIовхъяьча желашка чудовкх жа. Гурахьа дика дорстадаь хилараш хIанз а тIехьа лерттIа кхабараш вIалла а гIел ца луш хьадоагIа уж.

Дакха доладеннад жа. Iодеш долча Iоахарашта къаьстта дика гIулакх лоаттаде дезе. Из вIаштIехьдаьккхад жа Iуша. Бахка безбенна жий Iулах дIаяьоаста а бийя кIаьда кIалхьарцар дийча оагилге чу а балле дика кхоаб.

Укх шера керда деккараш тIаийцад вежараша Абдулмежидовгiар: хIара Iаьхара тIера 4,5 килограмми устагIана тIера 6 килограмми тха даккха, хIара 100 жийна тIехьа 125—130 Iаьхар хьалккхебе. Шеко яц цар шоай дош кхоачашдергхиларах.

В. ВОЛОДИН.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Город Грозне, Коммунистически улицагIа № 7 йолча цIеношка вахаш волча гр-ни Чапльгин Максим Ивановича суде деннад город Грозне, Станични улицагIа № 1 йолча цIеношка яхаш йола шин сесаг Чапльгина Вера Гавриловна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Ленински района халкъа суде.

Город Грозне, Комсомольски улицагIа № 11 йолча цIеношка вахача гражданин Гридилев Иван Егоровиче суде деннад цкъа яхаш йола шин сесаг Гридилева Евгения Петровна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Заводской района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовиий улица, 13. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-48; партийни вахарен, промышленни, юртбоахамен, письмойи отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 13. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01, ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02069. Заказ № 1672.